

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu
Communication and cooperation between family and school in the program

Step by step

Tereza Kozubková

Vedoucí práce: PhDr. Petra Vallin, Ph.D
Studijní program: Učitelství pro základní školy (M7503)
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy (I. ST)

2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Komunikace a spolupráce školy a rodiny v programu Začít spolu vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 4. 2022

Tereza Kozubková

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. Petře Vallin, za pomoc, odborné vedení, cenné připomínky, přístup a poskytnutí potřebných informací k vypracování této práce. Ráda bych také poděkovala své rodině a příteli, kteří při mně po celou dobu stáli a věřili mi.

ABSTRAKT:

Diplomová práce se věnuje tématu komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou na prvním stupni v programu Začít spolu. Teoretická část práce vymezuje pojem komunikace a pedagogická komunikace, jejich funkcím a ovlivňující faktorům. Práce popisuje program Začít spolu a jeho základní principy. Na základě toho je velká část práce věnována porovnávání forem komunikace a spolupráce v programu Začít spolu s běžným pojetím. Praktická část zkoumá osobní a elektronické typy komunikace a spolupráce s rodinou v praxi. Dále se výzkum zaměřuje na vliv pandemie Covid-19 na komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou. Výzkum práce spočívá na kvalitativní metodě bádání formou polostrukturovaného rozhovoru. Výsledky autorka srovnává a uzavírá ve shrnutí výsledků.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Komunikace, rodina, škola, program Začít spolu, vzdělávání, dovednosti, informovanost, pandemie Covid-19

ABSTRACT:

The diploma thesis deals with the topic of communication and cooperation between school and family in the first stage in the program Step by step. The theoretical part of the thesis defines the concept of communication and pedagogical communication, their functions and influencing factors. The thesis describes the program Step by step and its basic principles. Based on this, a large part of the work is devoted to comparing the forms of communication and cooperation in the program Start together with a common concept. The practical part examines personal and electronic types of communication and cooperation with the family in practice. Furthermore, the research focuses on the impact of the Covid-19 pandemic on communication and cooperation between schools and families. Cooperation between school and family. The research of the work is based on a qualitative method of research in the form of a questionnaire. The author compares the results and concludes her work with a discussion.

KEYWORDS:

Communication, family, school, program „Step by step“, education, skills, know-how, coronavirus

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 KOMUNIKACE.....	10
1.1 POJEM KOMUNIKACE	10
1.2 FUNKCE KOMUNIKACE	11
1.3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ KOMUNIKACI	12
2 KOMUNIKACE V PEDAGOGICKÉ PRAXI.....	14
2.1 POJEM KOMUNIKACE V PEDAGOGICKÉ PRAXI	14
2.2 FUNKCE KOMUNIKACE V PEDAGOGICKÉ PRAXI	14
2.3 AKTÉŘI PEDAGOGICKÉ KOMUNIKACE	15
3 PROGRAM ZAČÍT SPOLU.....	16
3.1 VZNIK A VÝVOJ PROGRAMU „ZAČÍT SPOLU“	16
3.2 PROGRAM ZAČÍT SPOLU V ČESKÉ REPUBLICE.....	17
3.3 PRINCIPY PROGRAMU ZAČÍT SPOLU.....	17
3.4 KOOPERACE S KOMUNITOU A RODINOU V PROGRAMU ZAČÍT SPOLU	19
4 FORMY KOMUNIKACE A SPOLUPRÁCE MEZI ŠKOLOU A RODINOU..	22
4.1 FORMY OSOBNÍ KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU	22
4.1.1 Třídní schůzky.....	22
4.1.2 Konzultace	23
4.1.3 Školní a třídní akce	24
4.2 FORMY ELEKTRONICKÉ KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU	24
4.2.1 E – mail	24
4.2.2 Mobilní telefon	25
4.2.3 Webové stránky školy	25
5 PANDEMIE COVID-19	26
5.1 PRŮBĚH PANDEMIE COVID-19 A DOPADY NA VÝUKU V ČESKÉ REPUBLICE.....	26
5.2 DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	30
6 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI:	33

PRAKTICKÁ ČÁST	34
7 METODOLOGIE VÝZKUMU	34
7.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	34
7.2 CÍL VÝZKUMU	34
7.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	35
7.4 VÝZKUMNÉ METODY	36
7.5 ETICKÁ STRÁNKA VÝZKUMU	37
7.6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	38
7.7 METODY ZPRACOVÁNÍ DAT	39
8 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	39
8.1 VLIV VĚKU ŽÁKA NA KOMUNIKACI MEZI UČITELEM A RODINOU	39
8.2 PRAVIDLA V KOMUNIKACI MEZI UČITELEM A RODIČI	40
8.3 TYPY KOMUNIKACE S RODINOU.....	41
8.3.1 <i>Třídní schůzky</i>	41
8.3.2 <i>Konzultace</i>	42
8.3.3 <i>E – mail</i>	44
8.3.4 <i>Mobilní telefon</i>	45
8.4 TYPY SPOLUPRÁCE S RODINOU	46
8.4.1 <i>Rodič jako pozorovatel ve výuce</i>	46
8.4.2 <i>Rodič jako asistent ve výuce</i>	47
8.4.3 <i>Rodič jako odborník ve výuce</i>	47
8.5 ZPĚTNÁ VAZBA RODIČŮ NA PRÁCI UČITELE	48
8.6 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	49
8.7 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A FORMULACE ODPOVĚDÍ NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY	
50	
ZÁVĚR.....	53
ZDROJE.....	55

Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na téma komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu. S programem Začít spolu jsem se poprvé setkala na praxích ve druhém ročníku svého studia na vysoké škole a vnímám jej jako inspirativní alternativní vzdělávací systém. Program Začít spolu zdůrazňuje individuální přístup k dítěti a představuje pedagogický přístup orientovaný na dítě. Program se snaží navázat efektivní a partnerské vztahy mezi školou a rodinou. Rodiče a učitel jsou tedy rovnocenní partneři, kteří dítě provázejí výchovně vzdělávacími procesy.

Tři roky jsem pracovala v nultém ročníku s dětmi předškolního věku, kde jsem s rodiči komunikovala já, proto komunikaci a spolupráci s rodiči vnímám jako důležitou součást kvalitního vzdělávání. I přesto, že již nějakou zkušenost s komunikací s rodiči mám, je pro mě, jako pro začínajícího učitele, důležité si tuto problematiku více osvojit. Principy programu Začít spolu jsou mi velmi blízké, a proto jsem se rozhodla tato dvě témata spojit a více je prozkoumat z teoretického i z praktického hlediska.

Teoretická část práce je rozdělena do pěti kapitol. Cílem první a druhé kapitoly je charakterizovat pojem komunikace a pojem pedagogické komunikace. Kapitoly popisují hlavní funkce komunikace, faktory ovlivňující komunikaci a hlavní aktéry, kteří na se na pedagogické komunikaci podílejí. Třetí kapitola se věnuje samotnému programu Začít spolu. Kapitola se zaměřuje na vznik programu, rozvoj programu na území České republiky a snaží se charakterizovat hlavní principy programu Začít spolu. Poslední kapitola teoretické části se věnuje tématu pandemie Covid-19 a nahlíží na ni z pohledu změn, jež se udály ve školství. Cílem práce je teoreticky vymezit a popsat osobní i digitální formy komunikace a srovnat tradiční pojetí obou forem a porovnat je s přístupem v programu Začít spolu, kterému se věnuje kapitola čtvrtá.

Empirická část je zaměřena na osobní a digitální formy komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu. Vychází z teoretických východisek, které se snaží ověřit v praxi. Hlavním cílem empirické části je analyzovat průběh komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu. Dílčím cílem je zjistit, zda měla pandemie Covid-19 vliv na kvalitu v komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou.

Výzkumná část přináší podrobnou analýzu několika rozhovorů. Rozhovory byly realizovány se sedmi učitelkami, které učí v programu Začít spolu na prvních stupních

základních škol. Zkušenosti jednotlivých učitelek v oblasti komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou poskytují návod, jak si s rodiči žáků ve třídě nastavit efektivní komunikaci a spolupráci.

V závěru práce shrnuji důležité poznatky, jež vyplynuly z provedeného výzkumu. V závěru představuji hlavní typy komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou, které učitelky využívají v programu Začít spolu.

Psaní diplomové práce na toto téma mi poskytlo větší vhled do problematiky. Důležitost diplomové práce spatřuji v získaných informacích od zkušených učitelek. Získané poznatky o komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou se budu snažit využít ve své budoucí praxi.

Práce je citována dle citační normy ČSN 01 690 (2014).

TEORETICKÁ ČÁST

1 Komunikace

Hlavním tématem této diplomové práce je komunikace školy a rodiny, proto je důležité vymezit pojem komunikace. Podkapitoly se věnují vymezení pojmu, jejími funkcemi a faktory, které ji zásadně ovlivňují.

1.1 Pojem komunikace

Pojem komunikace má široké využití a definice pojmu komunikace není jednoduchá. Někteří autoři ji berou především z obsahového hlediska, jiní kladou důraz na formálnost, jindy je zase kladen důraz na prožitkovou stránku komunikace. To, co však komunikaci spojuje je, že komunikace je pro nás nezbytným přenosem, výměnou informací a významů v mluveném, psaném nebo obrazovém projevu mezi lidmi. Komunikace je nepostradatelnou součástí efektivního sebevyjádření. A v neposlední řadě nesmíme zapomínat na to, že komunikace slouží jako prostředek pro vytváření a ovlivňování vztahů (Mikuláščík, 2010).

„Komunikace je sdělování, předávání a přijímání významu mezi lidmi. Může probíhat buď v přímém kontaktu, nebo zprostředkovaně. Obvykle je pojímána jako sdělování, ale někdy je veškeré chování lidí považováno za komunikování. Sociální psychologie na rozdíl od informatiky, která klade důraz na předávání informací, považuje za významné sdělování pojaté jako vzájemné působení a ovlivňování odehrávající se mezi lidmi.“ (Jedlička, Kořa, Slavík 2018, s. 124).

Z hlediska psychologického máme k dispozici tři hlavní formy komunikace. První formou komunikace dělíme na symetrickou a asymetrickou komunikaci. V obou případech hraje roli počet účastníků, který se na komunikaci podílí. Charakteristickým rysem pro komunikaci symetrickou je vyvážený čas a vliv při vzájemné komunikaci. Naopak u komunikace asymetrické je charakteristickým rysem dominance a prosazování některých účastníků. Dominance může být dána buďto sociálním postavením anebo osobitými vlastnostmi jedinců. Typickým příkladem asymetrické komunikace ze školního prostředí je komunikace mezi žákem a učitelem. Učitel je značně zvýhodněn svým sociálním postavením. Příkladem je komunikace ovlivněna osobností. Tento typ komunikace probíhá mezi dominantním a submisivním jedincem. Zde má převahu dominantní jedinec, který se prosazuje v komunikaci na úkor submisivního jedince (Helus, 2018, s. 225).

Druhou formu lze rozdělit na harmonickou a konfliktní komunikaci. V harmonické komunikaci převládá shoda účastníků, kteří se dokážou domluvit a společně hledají řešení problémů. Konfliktní komunikace je postavena na odlišnosti názorů a neschopnosti dospět společně ke kompromisu (Helus, 2018, s. 226).

Formou poslední je komunikace soutěživá/komparativní a spolupracující/kooperativní. V prvním případě účastníci mají snahu sledovat, porovnávat druhé a využít výhod ve svůj prospěch s cílem předstihnout další účastníky komunikačního procesu. Ve druhém případě je komunikace postavena na kooperaci a zájmu dosáhnout společně stanoveného cíle (Helus, 2018, s. 226).

Helus (2018, s. 225-226) ve své knize popisuje, že tyto formy komunikace spadají pod komunikaci interaktivní povahy. Při tomto druhu komunikace se účastníci navzájem ovlivňují a okamžitě si mohou poskytnout zpětnou vazbu. Oproti tomu stojí komunikace neinteraktivní povahy, kdy autor komunikace nemá možnost sledovat bezprostřední reakci příjemce. Do této komunikace lze zařadit psaný text. Ve škole považujeme za neinteraktivní komunikaci například školní web.

1.2 Funkce komunikace

Vybíral (2009, s. 31) uvádí ve své publikaci pět hlavních funkcí komunikace:

- informativní funkce
- instruktážní funkce
- persuzivní funkce
- vyjednávací/operativní funkce
- zábavní funkce

Funkce informativní je v komunikaci využívána k předávání zpráv, informací, zkušeností a faktů mezi aktéry komunikačního procesu. Druhou funkcí je instruktážní funkce. Můžeme ji považovat za součást funkce informativní, která je ovšem rozšířená o vysvětlení postupu a popis, jak něco udělat, jak něčeho dosáhnout. Za krajní variantu instruování považujeme příkazy. Persuzivní neboli přesvědčovací funkce má za úkol zapůsobit na jedince a přimět jej ke změně názorů a postojů a má jej dosavadního chování. Jako další je funkce vyjednávací nebo též operativní. Pomáhá řešit aktuální situaci a měla by přispět k vyřešení problémů dohodou mezi komunikujícími. Funkce zábavní navozuje pohodovou, uvolněnou atmosféru a pocit spokojenosti.

Vymětal (2008, s. 24) popisuje další funkce, které považuje v komunikaci za velmi významné. Funkce poznávací poskytuje nové znalosti a poznatky nejen o nás, ale také o světě. Následuje funkce výchovná a vzdělávací, kterou nejčastěji využívají pedagogičtí pracovníci při výchovně-vzdělávacích procesech. Funkce výchovná a vzdělávací vzniká propojením funkcí informativní, instruktivní a poznávací. K budování vlastních názorů a tvorbě ambicí značným způsobem přispívá funkce osobní identity. S tím se pojí také funkce posilující a motivující, díky kterým si jedinec vytváří sebevědomí a uvědomuje si svou vlastní důležitost. Naopak funkce socializační a společensky integrující se zaměřuje na navazování nových vztahů mezi jedinci, podporuje komunikační dovednosti a jazykovou obratnost. Jako poslední dvě, zmiňuje Vymětal funkci svěřovací a únikovou. Funkce svěřovací cílí na vnitřní napětí a zabývá se jejím odstraněním. Funkce, která pomáhá jedincům odpoutat se od všedních problémů, zapomenout na těžkosti a starosti se nazývá funkce úniková.

Cílem komunikace je vzájemné porozumění mezi lidmi. Komunikaci využíváme k předávání zpráv, návrhů, příkazů a impulsů, které přispívají ke změně smýšlení, pohledů a postojů na danou problematiku. Během komunikace se všichni její účastníci podrobují komunikační interakci, kdy jde především o přenos obsahu sdělení a snahu o vzájemné pochopení jeden druhého. To znamená, že se účastníci aktivně snaží odhalovat motivy, pocity, cíle a postoje ostatních aktérů komunikace. (Jedlička, Koťa, Slavík, 2018, s. 123).

1.3 Faktory ovlivňující komunikaci

Komunikace může být ovlivněna mnoha faktory, které komunikační proces urychlí nebo zpomalí.

Vymětal (2008, s. 36-37) zdůrazňuje tři faktory:

- individuální
- sociální
- situační

Individuální faktory jsou spojeny s osobností jedince a jeho dispozicemi, kterými jsou vlastnosti, dovednosti, zkušenosti a obratnost v komunikaci. Mezi dispozice, které komunikaci urychlují a zlepšují rozhodně řadíme otevřenost, vstřícnost a ochotu naslouchat. Naopak mezi zpomalující faktory řadíme pasivitu, uzavřenost a neochotu komunikovat. Důležitá je také jazyková vybavenost, pokud je jedinec komunikačně zdatný, pohotový a je

asertivní, komunikaci zlepšuje. Pokud je ale jedinec pasivní, málomluvný a jazykově málo obratný, komunikační proces nebude kvalitní. Mezi individuální faktory řadíme také motivaci a míru motivace, kterou aktéři komunikace mají.

Sociální faktory jsou normy, vztahy mezi aktéry komunikace a klima, ve kterém komunikační proces probíhá. Efektivní komunikace zastává normy podporující přímou osobní komunikaci a normy kvalitního a rychlého přenosu dat. Neefektivní komunikace má normy, které omezují otevřenou komunikaci a vedou ke zdlouhavému předávání informací mezi účastníky. Spolupráce, pozitivní formální a neformální vztahy jednoznačně přispívají k dobré komunikaci na rozdíl od vztahů nevyjasněných. Posledním sociálním faktorem je pozitivní klima, které je založeno na vzájemné důvěře a podporuje kooperaci a komunikaci. Za negativně ovlivňující a negativní klima považujeme to, ve kterém se aktéři ostýchají a nemají jistotu ve svém projevu.

Čas, prostor a médium považujeme za situační komunikační faktory. Aktéři komunikace potřebují dostatek času pro sdělení informací, pokud mají času málo nebo moc může dojít ke zhoršení komunikace. Za prostor v komunikaci považujeme vzdálenost mezi účastníky. Komunikace by měla probíhat formou z očí do očí a v klidném prostředí, aby okolí negativním způsobem komunikaci nenarušovalo. Médiiem chápeme člověka nebo digitální technologie, jenž umožňují kvalitní a rychlé předání dat.

Komunikace je nedílnou součástí našeho každodenního života. Komunikací reagujeme na změny, jež se v životě odehrávají. Účastníme se komunikace za účelem dozvědět se potřebné informace, sdělit potřebné informace nebo za účelem porozumění a debaty. Skrze komunikaci si budujeme vlastní názory a postoje k problematice, která nás obklopuje.

2 Komunikace v pedagogické praxi

Tato kapitola je rozdělena do dvou podkapitol. V první podkapitole se práce věnuje vymezení pojmu pedagogická komunikace pomocí definic, jež nám poskytují různí autoři, kteří se danou problematikou ve svých publikacích zabývají. V druhé podkapitole se práce zaměřuje na aktéry pedagogické komunikace.

2.1 Pojem komunikace v pedagogické praxi

Mareš a Křivohlavý (1990, s. 29-30) poukazují na souvislosti a podobnosti komunikace pedagogické a sociální. Tato forma komunikace se zaměřuje na dosažení pedagogických cílů ve vyučování a je prostředkem výchovy a vzdělání.

Dle Gavory (1988, s. 71) je komunikace v pedagogické praxi procesem, kdy si účastníci výchovně-vzdělávacího postupu vyměňují informace se záměrem dosáhnout výchovně-vzdělávacích cílů. Účastníci se řídí komunikačními pravidly a využívají verbální a neverbální prostředky.

Pedagogická komunikace se odehrává ve třídě, ale také v rodině, nebo v kroužcích. Pro tuto diplomovou práci je nejpodstatnější komunikace, která se odehrává ve třídě mezi žákem a učitelem. Tuto komunikaci nazýváme komunikací výukovou. Komunikaci učitele směřující k žákům během výuky považujeme za prostředek pro důležitá sdělení, která žákům chce předat. Stejně jako pedagogická komunikace má i výuková komunikace svá pravidla a specifika, kterými se učitel i žáci během vyučovacího procesu řídí. Větší komunikační prostor v této komunikaci je dán učiteli. Učitel má zhruba dvě třetiny času, žáci mají pouze jednu třetinu (Šedřová a kol., 2012, s. 19).

2.2 Funkce komunikace v pedagogické praxi

Komunikace využívaná v pedagogické praxi má mnoho funkcí. Vzhledem k českému školství a k jeho stanovené koncepci považujeme za nejdůležitější následující dvě funkce. Tou první je komunikace sloužící jako prostředek pro realizaci výchovy a vzdělání. Díky komunikaci, která probíhá ve škole mezi žáky a učitelem, jsou žáci vzděláváni a vychováni. Typický pro pedagogickou komunikaci je její charakter, který vyplývá z výchovně-vzdělávacího cíle, obsahu a metod, které učitel během výuky využívá. Právě tyto součásti výchovně-vzdělávacího procesu by měly být žákům skryty, měly by se v procesu objevit zprostředkovaně, a to formou verbálních i neverbálních projevů. Druhou a také nesmírně důležitou funkcí pedagogické komunikace je tvorba vztahů. Komunikace

mezi učitelem a žáky, nebo mezi žáky napomáhá vytváření vzájemných vztahů. Vztah mezi učitelem a žáky, ale i vztahy, které mají žáci mezi sebou se mění v závislosti na komunikaci, kterou vedou. Můžeme pozorovat to, jak se vztah vytváří, aktualizuje a upevňuje. Vztah mezi aktéry spatřujeme při výběru partnera v komunikaci, ve způsobu, jakým spolu aktéři komunikují a také v obsahu, který si pro svou komunikaci volí (Gavora, 1998, s. 54).

Mareš a Křivohlavý (1990, s. 30) zmiňují ve své publikaci psychologické hledisko pedagogické komunikace dle Leontějeva (1979). Při výchovných a vzdělávacích procesech využíváme pedagogickou komunikaci. Kvalitní komunikace v pedagogických zařízeních má vliv na příznivé klima a přispívá k optimalizaci vztahů mezi učitelem a žákem i mezi žáky navzájem. Zajišťuje tvorbu plnohodnotné motivace a tvořivosti žáků ve vyučování a značně se podílí na formování osobnosti žáků. Skrze pedagogickou komunikaci lze dobře rozpoznat učitelovy dovednosti a zvláštnosti jeho osobnosti. Učitel na základě svých dosavadních zkušeností a znalostí staví pedagogickou komunikaci, proto dokáže odhadnout, kam bude komunikaci s žáky směřovat.

2.3 Aktéři pedagogické komunikace

Mezi aktéry pedagogické komunikace patří především učitel a žák. Aktéry pedagogické komunikace můžeme dle Mareše a Křivohlavého (1990, s. 30) rozdělit na dvě skupiny, a to na skupinu vychovávajících a skupinu vychovávaných. Vychovávajícími jsou nejčastěji pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci ve škole, krom nich do této skupiny řadíme také třídu, skupinu, ve které žáci spolupracují, nebo role, kterou žák ve třídě nebo v hodině zastává. Vychovávaným aktérem je žák, menší skupina žáků nebo také třída. Průběh a kvalitu pedagogické komunikace ovlivňuje počet osob, který se v danou chvíli komunikace účastní. Faktem je, že se se vzrůstajícím počtem aktérů snižuje kvalita a šance přímé mezilidské komunikace. Naopak se snižujícím se počtem aktérů se možnosti a příležitosti ke komunikaci násobí. Musíme však podotknout, že ideálem učitelovy práce není komunikace pouze s jedním žákem, cílem je zapojit všechny žáky ve třídě, nebo alespoň valnou většinu, což do jisté míry stanovují školské předpisy (Mareš, Křivohlavý, 1990, s. 32).

Komunikace ve škole však neprobíhá jen mezi učitelem a žáky. Komunikace a interakce probíhají i mezi žáky a jejich rodiči. Je to velmi důležitá součást efektivního výchovně-vzdělávacího procesu, jež by měla škola zajistit.

3 Program Začít spolu

V této kapitole se zaměřuji na popis a charakteristiku programu Začít spolu. Na vznik, vývoj programu, rozšíření v České republice a na principy, které pomáhají program charakterizovat.

3.1 Vznik a vývoj programu „Začít spolu“

V roce 1994 byl představen inovativní program Začít spolu, který se zaměřoval především na předškolní vzdělávání. Program byl původně navržen na dva roky, jenž zavedl do tehdejších vzdělávacích systémů předškolního vzdělávání metody orientované na dítě a přístupy založené na spolupráci rodiny a komunity. Hlavním cílem programu bylo rozšíření demokratických hodnot a myšlení ve střední a výchovní Evropě a v postkomunistických zemích (Gardošová, Dujková 2012, s.76).

Díky velkému zájmu ze strany pedagogů se program v následujících letech rozšířil do dalších zemí světa. Program inspiroval ke změnám nejen v předškolním vzdělávacím systému, ale také ke změnám ve vzdělávání na nižším stupni základních škol (Krejčová, Kargerová, 2011, s. 13).

V současné době je program Začít spolu součástí mezinárodní sítě škol a je praktikován ve více než 30 zemích světa, především ve východní, jihovýchodní a střední Evropě. ISSA (International Step by Step) vydal dokument s názvem „Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní rámec kvality ISSA“, který jasně a přehledně popisuje profesní kvality pedagoga, myšlenky a strategie, jež jsou potřebné k funkci programu, který je orientován na individualitu a zájmy dítě. Snahou dokumentu je vylíčit a přimět pedagogy k motivaci v rozvoji svých pedagogických kompetencí. Zastává funkci příručky během plánování, organizaci, realizaci, reflexi a sebereflexi vlastní práce. V dokumentu jsou specifikovány oblasti výchovně vzdělávacího procesu komunikace, rodina a komunita, inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty, plánování a hodnocení, výchovně vzdělávací strategie, učební prostředí a profesní rozvoj, a právě tyto oblasti vedou pedagoga k úvaze, reflexi a plánování dalších postupů v jeho práci (Poche Kargerová 2019, s. 13).

3.2 Program Začít spolu v České republice

V průběhu 90. letech 20. století můžeme v českém školství pozorovat zvýšený zájem o zahraniční pedagogiku a o nové didakticko-pedagogické trendy, které by korespondovaly se zahraničním školstvím v Evropské unii. Nástup nového politického režimu a snaha učitelů přispěla k reformě českého školství (Janík, Maňák, 2006, s. 24).

Step by step, o. p. s. (2020) uvádí, že realizace programu, se schválením (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT ČR), probíhala v České republice od roku 1994 v mateřských školách a o dva roky později, v roce 1996, také v základních školách. Na jeho sledování, evaluaci, implementaci a vzdělávání učitelů v regionálních tréninkových centrech se podílí nezisková a nestátní organizace Step by Step ČR, o. s. Cílem organizace je přispět k humanizaci, demokratizaci, efektivnímu vzdělávání, k tvorbě společnosti a k jejímu začlenění do evropských struktur. Program Začít spolu a jeho metodika je v současnosti využívána ve vzdělávání po celé České republice. V různých mírách jsou principy a metody uplatňovány přibližně ve 100 mateřských a v 70 základních školách (Poche Kargerová, 2019, s. 11).

3.3 Principy programu Začít spolu

Program Začít spolu má pět hlavních principů, kterými jsou:

- vzdělání pro všechny
- učíme v souvislostech
- rodiče jsem vítanými partnery
- aktivní zapojení dítěte ve výuce
- orientace na dítě

(Kolektiv autorů, 2011).

Gardošová (2012, s. 101) ve své publikaci uvádí, že výuka v programu Začít spolu je postavena na konstruktivistickém přístupu. Konstruktivistická výuka cílí na aktivní zapojení dětí do učebního procesu, snaží se budovat v dětech samostatnost, představivost, kreativitu a logické myšlení. Jednou z nejpoužívanějších metod v konstruktivismu je metoda E – U – R neboli evokace, uvědomění si a reflexe. Ve fázi evokace dítě zapojuje své dosavadní vědomosti a zkušenosti, které již o tématu má a má snahu si je ucelit.

Ve fázi uvědomění si dítě prohlubuje vědomosti a zkušenosti, které již mělo a snaží se je propojit s nově získanými informacemi. Tato fáze v programu Začít spolu probíhá v centrech aktivit. Poslední fází je reflexe, kdy dítě shrne, co se během učebního procesu naučilo, jak efektivní jeho učení bylo. Tato fáze probíhá v hodnotícím závěrečném kruhu. Veškeré výchovně-vzdělávací procesy by měly probíhat s ohledem na úctu k dítěti, respekt, důvěru, orientaci na vnitřní aktivitu dítěte, jeho vlastní zkušenosti a prožitky (Spilková, 2005, s. 98).

Mezi hlavní formy práce v programu se řadí integrovaná tematická výuka v centrech aktivit. Lavice ve třídě jsou rozmístěny do menších skupin, které se v programu Začít spolu nazývají hnízda. Hnízda žákům poskytují podnětné prostředí pro skupinovou, či individuální práci. Centra aktivit mají různorodou tematiku a jsou vybaveny tak, aby dítě podněcovaly ve vzdělávání. Dítě má v centrech prostor pro práci, hru, experimentování, manipulaci s různými předměty a materiály. V menší skupině mají děti prostor rozvíjet své komunikační a společenské dovednosti, které využívají v diskusi, u řešení problémů, rozhodování, akceptování různorodosti názorů, nápadů a lidí samotných. Dítě si samo volí tempo práce a podílí se na iniciativě a odpovědnosti za vlastní učení. Aktivity jsou rozvrženy do bloků, které zpravidla trvají 1 až 2 vyučovací hodiny. Každé centrum dostalo název podle možnosti aktivit, které dítě v centru vyzkouší. V programu Začít spolu na 1. stupni základních škol máme tato centra aktivit – čtení, psaní, matematika a manipulativa, ateliér, relace, pokusy a objevy (Krejčová, Kargerová, 2011, s. 58).

Plánování výuky úzce souvisí s hodnocením jednotlivých pokroků dítěte. Při plánování výuky bere učitel v potaz kurikulární dokumenty, se kterými jsou vzdělávací plány v souladu. Vzdělávací plány, dlouhodobé i krátkodobé, si připravuje každý učitel sám. Dlouhodobé vzdělávací plány se řídí podle blokové výuky, která je v programu Začít spolu realizována. Základem je pro učitele průřezové téma napříč předměty prvouky/přírodovědy a vlastivědy. Krátkodobé vzdělávací plány jsou konkrétní projekty, které učitel během výuky s dětmi zpracovává. Spolupracovat na tvorbě plánů může učitel s dětmi, s jejich rodiči nebo přímo s odborníky, kteří se věnují probíranému tématu. Odborníky se mohou stát například rodiče, kteří jsou znalí ve své profesi nebo v zájmových činnostech. Při sestavování vzdělávacích plánů se učitel ohlíží na individuální potřeby a možnosti dětí, se kterými ve své třídě pracuje. Cílem vzdělávacího plánu je motivace dítěte k rozvoji jeho osobního maxima a k rozvoji jeho potenciálu (Poche Kargerová 2019, s. 11).

Základní východiska programu Začít spolu jsou úzce provázána s požadavky na výchovu a vzdělání formulovanými v Rámcově vzdělávacím programu (dále jen RVP ZV) pro základní vzdělávání. RVP ZV společně s metodikou programu může být velmi inspirativní pro všechny základní školy (Kolektiv autorů, 2011).

3.4 Kooperace s komunitou a rodinou v programu Začít spolu

Kooperace školy a rodiny podporuje efektivní vzdělávání u dětí v předškolním a primárním vzdělávání. Velmi záleží na učiteli a jeho snaze vytvořit dobrý základ pro fungování partnerských vztahů s rodiči. Učitel by měl dbát na rozvoj pravidelné komunikace a měl by nabízet rodičům různorodé formy intenzivní spolupráce. (Krejčová, Kargerová, 2011, s. 149)

Čapek (2013, s. 23) ve své publikaci uvádí, že v České republice převažuje ve školství pouze komunikace, která je nezbytným základem vztahů mezi školou a rodinou. Důsledkem této nezbytné komunikace jsou separace, úkolování rodičů a formálnost ze strany učitelů.

Program Začít spolu rodičům nabízí rovnocenný a individualizovaný přístup, který vychází přímo z potřeb a možností rodiny. Vytváří otevřený a přátelský prostor pro spolupráci a možnost lépe poznat funkčnost rodiny. Rodina má ve vzdělávacím procesu nezastupitelnou roli, jelikož je brána jako hlavní vychovatel dítěte. Rodiče a učitel jsou považováni za rovnocenné partnery, kteří pomáhají dítěti dosáhnout výchovně-vzdělávacích cílů. Proto je rodičům umožněno spolurozhodovat a podílet se na vzdělávání svých dětí. Základní škola a její pedagogičtí pracovníci by měli být hlavním tvůrcem fungujících partnerských vztahů a spolupráce mezi školou a rodinou. Navazování vztahů a budování spolupráce vyžaduje čas a úsilí od rodičů i učitele. Pedagog by měl pracovat postupně a průběžně stavět na jednotlivých dosažených úspěších. Kvalita vztahů se dále odráží na spolupráci s pedagogem a zapojení rodiny do života školy (Poche Kargerová, 2019, s. 17-18).

V programu Začít spolu je spolupráce mezi školou a rodinou nesmírně důležitá a účast rodičů ve vyučovacím procesu je více než vítaná. Rodiče nebo rodinní příslušníci mají tři varianty, jak se na výuce podílet. První varianta, kterou mohou rodiče využít je role pozorovatele. Tato možnost nabízí rodičům nahlédnout do třídy a vidět, jakým způsobem se jejich dítě začleňuje do kolektivu, jaké výchovně-vzdělávací strategie učitel při výuce volí, jak žáci při výuce reagují. Druhou variantou je zapojení rodičů do výuky a rodiče jakožto

odborníci v praxi se s žáky podělí o zkušenosti, dovednosti a přiblíží žákům svou profesi nebo koníček, kterému se věnují. Rodiče mohou pro třídu zajistit návštěvu jejich pracoviště a asistovat při učebních aktivitách, dopravu na výlet, vypomocet s přípravou pomůcek, třídních akcí nebo výletů. Poslední variantou účasti rodičů ve vyučování je asistence. Rodič chodí do třídy pravidelně a asistuje především v centrech aktivit u dětí, které to potřebují. Rodič stejně jako asistent pedagoga se zapojuje nejen do realizace hodin, ale také do příprav na hodiny (Krejčová, Kargerová, 2011, s. 152).

Krejčová a Kargerová (2011, s. 150) ve své publikaci zmiňují tzv. Desatero pro spolupráci s rodinou. Desatero má za úkol pomoci učitelům i rodičům s navázáním vzájemných vztahů a definuje postupy a přístupy učitelů k rodičům:

- Respekt vůči úloze rodičů.

Rodina a rodiče jsou v programu Začít spolu vnímáni jako nejdůležitější činitelé, jež ovlivňují vývoj dítěte. Právě proto mají právo i povinnost rozhodovat o věcech týkající se jejich dítěte. Toto všechno se bere v každé situaci na vědomí a dle toho probíhá komunikace a jednání s rodiči. Je proto důležité budovat vzájemný respekt mezi pedagogickými pracovníky ve škole a rodiči.

- Zachování důvěrnosti.

V průběhu i po ukončení docházky dítěte do školy mají rodiče a rodiny dětí výhradní právo na ochranu svých osobních informací. Informace, které od rodin pedagogové požadují, se snaží omezovat pouze na nezbytně důležité, které pomáhají a vedou k efektivnímu vzdělávání dětí. Veškeré informace o dítěti jsou k dispozici pouze jeho rodičům. V případě, že je nutné informace předat dalším osobám, rodiče jsou informováni v předstihu a ti udělují svým podpisem souhlas s předáním.

- Komunikace s rodinami o očekáváních, která s pedagogem vůči sobě mají.

Především před nástupem dítěte do školy se s rodinami probírají představy, které se týkají vzdělávání jejich dítěte a spolupráce mezi nimi a školou. V průběhu školního roku a docházky dítěte do školy se představy rodičů mohou měnit, proto je potřeba se o nich bavit s rodiči nejen na před nástupem dítěte do školy, ale také v průběhu roku. Tyto představy a záměry sdělují otevřenou formou také učitelé rodičům.

- Podpora spolupráce s rodiči nabídkou různorodých strategií k jejich zapojení.
Každá rodina je jiná, má jiné potřeby, jiné požadavky na vzdělání nebo na spolupráci. Proto se pedagog snaží být flexibilní, tvořivý a nabízí rodině rozmanité formy spolupráce.
- Respekt k volbě konkrétní spolupráce ze strany rodiny.
Jeden z hlavních úkolů je rodině představit rozmanitou škálu spolupráce. Rodina sama si zvolí takovou formu spolupráce, která jí bude vyhovovat nejvíce.
- Snaha o zapojení celé rodiny.
Spolupráce se školou se nemusí účastnit pouze rodiče dětí. Pedagog se snaží vyzvat a zapojit do chodu školy i další členy rodiny, kteří budou mít zájem se na spolupráci podílet.
- Plánování rodičovských setkání a konzultací v době, která rodině vyhovuje.
Rodičovská setkání jsou realizována během celého školního roku a o konání setkání jsou rodiče vždy s předstihem informováni. Rodiče si mohou vybírat z několika termínů, které jim poskytne třídní učitel. Zároveň se mohou zapsat do harmonogramu konzultací.
- Zaměření na silné stránky rodiny a poskytování pozitivní zpětné vazby.
Pedagog dbá na silné stránky rodiny a na dosažené úspěchy. Spolupráce s rodiči si velmi vážíme a snažíme se to dát rodinám najevo.
- Spolupráce s dalšími partnery školy.
Ke spolupráci se pedagog staví otevřeně, a proto navazuje spolupráci s dalšími institucemi a organizacemi.
- Vědomost faktu, že všechno nejde hned.
Spolupráce je dlouhodobým procesem. Pedagog se snaží ji budovat postupně a začít dosažením malých úspěchů. Efektivní spolupráce je náročná časově a je zapotřebí, aby obě strany vynaložily úsilí.

Program Začít spolu je alternativní vzdělávací systém orientovaný na dítě, který je v současné době využíván v České republice v mateřských i základních školách. Principy Začít spolu prosazují individualizaci žáků, učení v souvislostech, aktivní zapojení žáka do výuky a kooperaci s rodinou. Publikace, jež se zabývají programem Začít spolu, popisují kooperaci s rodinami a mohou být inspirací pro pedagogy. Učitel nabízí rodinám různorodé formy komunikace a spolupráce.

4 Formy komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou

V kapitole jsou uvedeny podoby osobní a elektronické komunikace mezi školou a rodinou. Podkapitoly formy osobní komunikace mezi školou a rodinou a formy elektronické komunikace mezi školou a rodinou popisují tradiční pojetí osobních setkání či elektronické komunikace a následně je porovnává s pojetím osobních setkání v programu Začít spolu.

4.1 Formy osobní komunikace mezi školou a rodinou

4.1.1 Třídní schůzky

Jednu z nejběžnějších forem spolupráce školy a rodiny jsou třídní schůzky, které se konají na většině škol v České republice. Probíhají několikrát za rok, většinou ve čtvrtletí a třičtvrtletí. Třídní učitel mluví k rodičům, kteří sedí v lavicích svých dětí. Učitel by měl sdělit fungování třídy a třídního klimatu, zmínit se o prospěchu žáků, měl by žáky pochválit a ocenit jejich pokroky. Na třídních schůzkách se samozřejmě mohou řešit také problémy, které ve třídě jsou, ale nemělo by to být hlavním tématem celých třídních schůzek. Učitel by během třídních schůzek neměl komentovat prospěch, chování a rodinou situaci jednotlivých žáků před ostatními rodiči. Cílem třídních schůzek by měla být prezentace práce třídního učitele, informovat rodiče o aktivitách školy, tvorba vztahů a zlepšování vztahů s rodiči. Dalším cílem je také vytváření vztahů mezi rodiči navzájem (Čapek, 2013, s. 88).

Informativní třídní schůzka pro rodiče budoucích prvňáků školy pořádají v červnu. Zde se rodičům představuje třídní učitel, má možnost donést své profesní portfolio, do kterého nechá rodiče nahlédnout. Profesní portfolio slouží jako ukázka dosavadních zkušeností učitele. Učitel sděluje rodičům, jaké metody a formy ve výuce bude používat. Dále se dozvídají o organizaci školy a jsou informováni o nejdůležitějších termínech, akcích pořádaných školou a o případných možnostech zapojení se do chodu školy (Čapek, 2013, s. 89).

Program Začít spolu vnímá třídní schůzku jako ideální příležitost pro komunikaci a diskuzi mezi učitelem a rodiči. Dále poskytuje prostor pro setkávání rodičů, tím se vytváří a buduje třídní komunita. Třídní schůzky jsou v programu uskutečněny na začátku školního roku a rodičům je rozdán dotazník, který mají vyplnit. Dotazník obsahuje otázky o představách a očekáváních rodičů, která mají s ohledem na vzdělání, vzdělávací prostředí, průběh a organizaci školního roku. Výhodou je pro učitele zjištění možností spolupráce mezi školou a rodinou, ale také představy rodičů mohou pomoci k inovativnímu pojetí výuky.

V průběhu školního roku se pak uskutečňují hromadné schůzky minimálně dvakrát do roka, nebo dle potřeby. V programu Začít spolu jsou během roku naplánovány pravidelné individuální konzultace (Poche Kargerová, 2019, s. 32).

4.1.2 Konzultace

Na většině škol v České republice mají učitelé pevně stanovené konzultační hodiny. Konzultační hodiny slouží k tomu, aby měl učitel dostatek času a prostoru na rozhovor s rodiči. Jsou nezbytné pro efektivní komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou a mnohdy zabraňují nedorozuměním, která vznikají mezi učitelem a rodiči. Jejich nevýhodou je pevně stanovené časové rozmezí, které rodičům nemusí vyhovovat. Některé školy tento problém řeší pomocí individuálních konzultací (Prokop, 2001, s. 67).

Individuální konzultace by měly být postaveny na předešlé písemné komunikaci mezi učitelem a rodičem, kde se domluví na společně vyhovujícím termínu. Konzultace by se měly pořádat nejméně dvakrát do roka. O tuto konzultaci může požádat rodič, když bude chtít s učitelem řešit něco osobního a chce mít soukromí. Nebo může vyzvat učitel rodiče, aby se na individuální konzultaci dostavili. Na konzultacích by se měl stanovit výchovný a vzdělávací postup, na které se obě strany, rodiče i učitel, dohodnou. Konzultace pomáhají rodičům rozpoznat, jaký vztah a sympatie mezi sebou má jejich dítě a učitel. Učiteli konzultace jednoznačně pomáhají poznat žáka i mimo třídu a třídní kolektiv (Pol, Rabušicová, 1997).

Individuálních konzultací v programu Začít spolu se zpravidla účastní rodič, učitel a žák. Žák má na schůzce prostor jako první a aktivně se zapojuje do tripartitní schůzky a je na něj přenesená zodpovědnost za vlastní vzdělání. Žák hodnotí svou práci i chování, dále hodnotí své zapojení do kolektivu, spolupráci s ostatními spolužáky ve třídě a mluví o tom, jak se mu ve třídě a kolektivu daří. Tím si žák rozvíjí kompetence k učení, kompetence komunikativní a kompetence sociální a personální. Po žákovi si přebírá slovo rodič, který žáka mnohdy doplní a sdělí svůj názor a postoj na pokrok svého dítěte ve výuce. Jako poslední má slovo učitel, který začne konkrétní pochvalou, úspěchem nebo silnou stránkou, kterou u žáka vyzoroval. Následují informace o tom, co žákovi dělá obtíže a návrh, jak daný problém řešit. Je důležité, aby učitel dal žákovi i jeho rodiči dostatečný prostor pro vyjádření. Učitel nabízí několik termínů, rodiče si vybírají dle svých časových možností a zapisují se do harmonogramu. Schůzka trvá přibližně 30 minut a předchází ji důkladná učitelova příprava. Součástí schůzky je předložení žákovského portfolia, která učitel vytváří

od začátku školního roku a ukládá do něj důležité informace a poznámky, které se týkají žáka. Učitel by se měl snažit o navození příjemné atmosféry, měl by dbát na pochvalu žáka a na hodnocení žáka, které učitel dokládá v materiálech žáka. Na konci setkání přichází moment, kdy se stanoví cíle pro žáka, díky kterým se bude posouvat a bude na nich soustavně pracovat. Stanoví se, co pro dosažení uvedených cílů mohou všechny zúčastněné strany udělat, aby byl žák v jejich plnění úspěšný (Poche Kargerová, 2019, s. 47-48).

4.1.3 Školní a třídní akce

Školní a třídní akce jsou formou neformálních setkání. Tyto akce mohou být ideální příležitostí sblížení učitelů, rodičů a dětí a pro budování dobrých vztahů a spolupráce. Rodiče mají v průběhu akcí možnost více poznat učební prostředí, ve kterém se vzdělávají jejich děti. Učitelé se na rodiče mohou obrátit s nabídkou zapojení do akce. Rodiče mohou pomoci s organizací akcí, také mohou přinést nový vhled a zajímavé nápady (Feřtek, 2011, s. 30).

Do školních akcí se mohou řadit školní výlety, besídky, jarmarky, akademie a další akce, které jsou školou pořádány. Akce, která se pořádá na většině škol je Den otevřených dveří. Mohou přijít rodiče žáků budoucích, ale i těch již studujících na škole a na tuto událost může přijít také široká veřejnost. Žáci se během Dne otevřených dveří mohou zapojit a mohou dělat průvodce, kteří provádí návštěvníky po prostorách školy, sdělují informace o škole, představuje a pyšní se úspěchy svými i školními, může ukázat své práce a žákovské portfolio (Čapek, 2013, s. 30).

4.2 Formy elektronické komunikace mezi školou a rodinou

4.2.1 E – mail

E – mailová komunikace v dnešní době je prostředkem pro snadné a rychlé zkontaktování větší skupiny rodičů. Učitel nejčastěji využívá tento typ komunikace pro zaslání důležitých informací, které jsou pro všechny rodiče stejné. V rámci udržování dobrých vztahů a komunikace je vhodné rodičům odpovídat včas, aby měli aktuální informace a odpovědi na otázky. Tato komunikace má svá úskalí, kterých si učitelé musí být dobře vědomi. Učitel nesmí zveřejnit e – mailovou adresu a data, pokud k tomu nemá souhlas (Hoštička, 2006,).

V programu Začít spolu učitelé ve velké míře využívají e-mail pro předání týdenní zprávy rodičům. Někteří učitelé využívají tištěnou verzi, kterou předávají žákům. Týdenní zpráva shrnuje dění ve třídě v uplynulém týdnu, zahrnuje cíle z pohledu vyučovacího procesu, ve zprávě je popsáno, jak se žákům dařilo dosáhnout stanovených cílů. Učitel

hodnotí osvojování cílů žáků, popisuje, zda jsou v něčem potíže a co přesně žákům dělá problém. Může do zprávy zahrnout informaci o mimořádných událostech, které ve třídě nastaly. Současně rodiče informuje o klimatu, vztazích a spolupráci ve třídě (Poche Kargerová, 2019, s. 29).

4.2.2 Mobilní telefon

Dalším prostředkem snadné a velmi rychlé výměně zpráv mezi rodiči a učitelem je mobilní telefon. V českých školách se stále častěji učitelé uchylují k tomu, že rodičům dají své osobní telefonní číslo. Rodiče tuto formu komunikace nejčastěji využívají, když potřebují rychle omluvit své dítě ze školy, kvůli nevolnosti nebo nenadálé rodinné situaci. Učitel má tedy okamžitě přehled o tom, proč žák nedorazil do školy a dle délky absence může učitel okamžitě reagovat a dát rodičům vědět, jaké učivo si má žák doplnit. Zároveň někteří rodiče jsou pracovním velmi vytížení a možnost telefonické komunikace velmi vítají. Tato komunikace má však i svá úskalí a měla by být pevně stanovená pravidla pro využívání telefonické komunikace. Učitel by měl rodiče informovat na třídních schůzkách o době, kdy bude na telefonu k dispozici. Učitel se tak vyvaruje situacím, kdy mu rodič bude psát nebo volat v pozdních večerních hodinách nebo o víkendech, toto může být ze strany učitele považováno za narušení soukromí (Poche Kargerová, 2019, s. 32).

4.2.3 Webové stránky školy

Webové stránky školy složí především jako zdroj důležitých informací, které budou rodičům neustále dostupné. Zároveň veškeré informace uvedené na webu jsou aktuální a srozumitelné. Na webových stránkách by měly být snadno dohledatelné informace o škole, školním vzdělávacím programu a aktuálních novinkách, o kterých škola chce rodiče a veřejnost informovat. Dále by na stránkách školy neměly chybět zásadní dokumenty jako jsou školní řád, rozvrhy hodin, důležité kontakty na pedagoggy. Školní jídelna je nedílnou součástí stránek především pro rodiče dětí, které mají alergie nebo speciální diety. Snahou školy je prostřednictvím webových stránek zaujmout rodiče žáků, rodiče nastávajících žáků i potenciální zájemce, a proto je důležitá grafika, která má návštěvníka webových stránek zaujmout (Hoštička, 2006).

5 Pandemie Covid-19

Onemocnění Covid-19 je virové, respirační a vysoce infekční onemocnění způsobeno virem SARS-Co-V-2. První případ onemocnění Covid-19 se objevil v Čínské lidové republice ve městě Wu-chan během prosince 2019. Vlivem rychlého šíření se virus na začátku roku 2020 rozšířil do všech států na světě. 12. března 2020 byla tato nákaza oficiálně prohlášena Světovou zdravotnickou organizací (dále jen WHO) za pandemii. Vlády států začaly, ve snaze zabránit rychlosti a rozsahu nákazy, různá protiepidemiologická opatření, která by zmírnila dopady pandemie na společnost (Rokos, Vančura, 2020).

5.1 Průběh pandemie Covid-19 a dopady na výuku v České republice

Dne 12. března 2020 ve 14.00 hodin vyhlásila vláda na celém území České republiky nouzový stav. Jeho trvání bylo stanoveno na 30 dní. Na doporučení Ministerstva zdravotnictví České republiky (dále jen MZ ČR) vláda zakázala osobní přítomnost žáků základních, středních, vysokých, vyšších odborných škol a všech školských a zájmových zařízeních. Usnesením vlády byl rovněž omezen volný pohyb osob na celém území České republiky a uzavření státních hranic (Usnesení vlády České republiky č. 194, 2020).

MŠMT dalo ředitelům a ředitelkám škol možnost rozhodnout o využití distančního vzdělávání či studia v případech, kdy podmínky školy, žáků či studentů tuto variantu vzdělávání umožní (Usnesení vlády České republiky č. 201, 2020). Na začátku dubna byl nouzový stav prodloužen na dalších 30 dnů. Díky snížení počtu nakažených se vláda na začátku května rozhodla opatření postupně rozvolňovat. Jednou z priorit byla pro vládu oblast školství. Vláda vydala usnesení o návratu studentů vysokých škol v maximálním přítomnosti nejvýše 5 osob za účelem konzultací, zkoušení či klinické a praktické výuky a praxe.

Dále bylo v průběhu května rozhodnuto o návratu žáků i studentů závěrečných ročníků středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol za účelem přípravy na maturitní či závěrečné zkoušky. Zpět do lavic se mohli vrátit také žáci devátých tříd základních škol. Jejich osobní přítomnost na výuce byla povolena za účelem přípravy na přijímací zkoušky na střední školy a v maximálním počtu 15 žáků ve třídě. Uvolnění proti-epidemiologických opatření se týkalo, také vysokých škol, studenti všech ročníků se mohli opět účastnit prezenční výuky, ale za určitých podmínek. Musel se dodržet počet

maximálně 15 osob v učebně. Postupné rozvolňování přišlo také pro žáky prvního stupně základních škol. Jejich účast na prezenční výuce rovněž nebyla povinná, a proto souběžně s prezenční výukou pokračovala nadále i výuka distanční. Žáci se vzdělávali v neměnných skupinách a vláda doporučila využívat ochranné pomůcky dýchacích cest a pravidelnou dezinfekci rukou. Dalším významným krokem pro školství bylo schválení možnosti konání přijímacích, maturitních i závěrečných zkoušek a absolutorií na konzervatořích a na vyšších odborných školách od začátku června. Žáci středních škol se mohli vrátit k praktické výuce. Byly otevřeny přípravné stupně základních škol speciálních i samotné základní speciální školy. Jedním z posledních kroků vlády během jarního rozvolňování bylo schválení návratu do škol žákům druhého stupně základních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol. Během všech rozvolňování nebyl návrat žáků a studentů povinný.

Druhá polovina školního roku 2019/2020 byla poznamenána pandemií Covid-19 společně s jejími opatřeními. Po jarním rozvolnění výuka probíhala téměř standardním způsobem za dodržování hygienických podmínek. Rovněž konec školního roku se konal ve všech školských zařízeních beze změny. V období letních prázdnin také nenastaly změny a vláda nepřišla s novými opatřeními v rámci školství.

Začátek školního rok 2020/2021 započal běžným způsobem dle školního a akademického harmonogramu. Žáci, studenti i pedagogičtí pracovníci během prezenční výuky nemuseli mít zakryté dýchací cesty a nenastala pro ně žádná významná změna.

Koncem září se epidemiologická situace v České republice začala radikálně zhoršovat a v důsledku vláda vyhlásila nouzový stav. Následně zakázala prezenční výuku na vysokých, středních a vyšších odborných školách. Na druhém stupni základních škol byl zaveden střídavý režim, který povoloval výuku žáků za podmínky, že se budou po týdnu střídat. Základní školy se se špatným vývojem epidemie opět zavřely, ale tentokrát na více než měsíc (Usnesení vlády České republiky č. 1022, 2020). Po uplynutí této doby se do školy mohli vrátit žáci 1. a 2 tříd, podmínkou návratu byl přetrvávající zákaz zpěvu i sportovních aktivit v rámci vzdělávání a povinnost nošení roušek nebo respirátorů. Na konci listopadu a na začátku prosince nastalo několik rozvolnění, díky dosažení nižšího stupně v protiepidemiologickém systému. Prvním byl návrat závěrečných ročníků středních a vyšších odborných škol a konzervatoří. Na vysokých školách došlo k umožnění praktické výuky, první ročníky se mohly vrátit k prezenčnímu vzdělávání, ostatní ročníky zůstaly na online výuce. Druhé stupně základních škol přešly na rotační systém výuky a z prvního stupně se

vrátily všechny třídy. Docházka pro základní školy byla ustanovena jako povinná. Situace se dále zhoršovala, a proto vláda rozhodla o prodloužení vánočních prázdnin, které začaly dříve, než byl původně plánováno. Původně se měli vrátit do škol všichni žáci i studenti, ale nestalo se tak a k prezenčnímu vzdělávání se vrátili pouze žáci 1. a 2. tříd a žáci speciálních škol. Pro všechny ostatní žáky i studenty byla osobní přítomnost ve škole zakázána. Plánovaný návrat žáků byl několikrát odložen a od 1. března byla přítomnost žáků zakázána ve všech školních zařízeních, do nařízení spadaly také mateřské školy. Následující měsíc, a to od poloviny dubna se do škol vrátili žáci prvního stupně, přípravné ročníky a děti z mateřských škol pod podmínkou rotačního vzdělávání, kde se žáci ve škole střídali po týdnu. Na konci května se postupně začali vracet k prezenčnímu vzdělávání všichni žáci a studenti. V červnu uvedla vláda možnost pro žáky, studenty a učitele odložit při výuce respirátory. Konec školního roku probíhal bez zpřísněných podmínek, stejně jako tomu bylo předešlý rok. Současně v tomto školním roce ministr školství Robert Plaga zrušil jednotné přijímací zkoušky na obory, které jsou na čtyři roky a jsou zakončeny maturitní zkouškou.

Pro školní rok 2021/2022 vydalo MZ ČR v průběhu prázdnin dokument Doporučení Ministerstva zdravotnictví ČR pro školy a školská zařízení k zahájení školního roku 2021/2022 v souvislosti s probíhající pandemií onemocnění covid-19. Od září se v budově školy musí dodržovat základní principy prevence vzniku a šíření infekčních onemocnění mezi něž spadá dodržování osobní hygieny, skupinová distance, nošení ochrany úst a nosu a opakovaná edukace. Týden a půl od zahájení nového školního roku měli žáci i zaměstnanci škol povinnost se testovat (MŠMT, 2021). V období měsíců října, listopadu a prosince probíhalo nárazové plošné testování žáků ve školách. V případě pozitivního žáka ve třídě musela přejít celá třída k distančnímu vzdělávání. Koncem ledna letošního roku vláda schválila návrh a umožnila ředitelům vyhlásit ředitelské volno, nebo výuku na dálku.

Některá vydaná doporučení a opatření, jež MŠMT vyhlásilo v období pandemie vydalo se shodují se zajímavou koncepcí sestavenou ministrem školství v Čínské lidové republice. Cheng (2020) a jeho koncepce s názvem „*Shool's Out, but Class's on*“ v překladu: „*Mimo školu, ale přesto ve třídě*“ měla za úkol zabránit nebo alespoň eliminovat negativní dopad distančního vzdělávání. V tomto dokumentu je uvedeno sedm hlavních podmínek pro úspěšnou realizaci online vzdělávání:

- Zajistit správné vedení žáků při online výuce. Přizpůsobit výuku tak, aby byl rovnoměrně vyvážený aktivní čas strávený studiem a odpočinkem.

- Vytvořit online prostředí, které bude standardizované a nebude zvyšovat pracovní zátěž žáků ani učitelů.
- Neustále inovovat a vylepšovat online platformy škol a průběžně do nich doplňovat nové a nové zdroje. A snažit se tak zamezit aplikaci metod, činností a časových harmonogramů z prezenční do distanční výuky.
- Dbát na recenzování online výukových prostředí a materiálů v elektronické podobě za účelem zajištění jejich kvality.
- Snažit se plně využít možnosti bezplatné výukové zdroje a platformy od různých poskytovatelů a institucí, jež mohou efektivně zlepšit výukový proces a jej žákům usnadnit.
- Klást důraz při online výuce na zásady epidemie, bezpečnosti, mentálního zdraví a dbát na důležitost psychohygieny.
- Mít na paměti, že je důležité se zajímat u žáků o jejich fyzický i mentální stav. Vést a nabádat žáky, aby neseděli jen u monitorů a aktivně se věnovali i pohybovým aktivitám. Tím se podílet na prevenci rozvoje očních vad.

Mezi aktivní bezplatné výukové zdroje můžeme zařadit vzdělávací pořad UčíTelka, který zprostředkovala Česká televize s odbornou garancí MŠMT. Jeho cílem bylo podpořit distanční vzdělávání během první vlny pandemie. Pořad byl v České televizi každý pracovní den a jeho vysílání bylo spuštěno 16. března 2020 (ČSI, 2020 a). Dalším výukovým zdrojem se stal webový vzdělávací portál ČT edu jehož vlastníkem je Česká televize. Portál byl spuštěn 1. dubna 2020 a jsou v něm tematická videa pro žáky mateřských, základních i středních škol. Video jsou řazena dle vzdělávacích stupňů, předmětů a tematické látky. Portál se stal největším zdrojem vzdělávacích videí v České republice a svou strukturou vychází z RVP (Česká televize, 2020).

5.2 Distanční vzdělávání

Distanční výuka je forma studia, kdy je žák nebo student veden učitelem na dálku a není pod neustálým dohledem vyučujícího a je postavena na využití informačních a komunikačních technologií. Tato forma vzdělávání je založena především na samostudiu. K dispozici jsou žákům či studentům konzultace s vyučujícím a vzdělávací plán (Průcha, Míka 2000, in Rokos, Vančura, 2020). Cílem distanční výuky je vzdělávat průběžně jedince, kteří se nemohou z nějakého důvodu zúčastnit prezenční výuky.

Distanční vzdělávání se ve velké míře v České republice rozvinulo v 90. letech a přispěl k tomu duální systém, ve kterém je umožněno vyučujícím realizovat výuku jak v prezenční, tak v distanční formě. Forma distančního studia se však využívala především u žáků staršího školního věku, studentů na vysokých školách a při vzdělávání dospělých, kde se již předpokládá větší míra samostatnosti a individuální přístup ke vzdělání. A byla považována za prostředek k doplnění klasického prezenčního studia. V srpnu 2020 po jarních zkušenostech s distančním vzděláváním byl školský zákon novelizován. V novele jsou uvedena nová pravidla pro distanční výuku, jimiž se školy mají řídit v případě omezení osobní přítomnosti dětí, žáků či studentů ve školách (MŠMT, 2020). Mezi výhody tohoto typu vzdělávání rozhodně patří časová a obsahová flexibilita, rozmanité druhy a způsoby zpětné vazby. Distanční vzdělávání poskytuje žákům či studentům velkou míru individualizace. Každý jedinec si volí tempo učení a využívá různé druhy informačních a komunikačních technologií, jež mu vyhovují. Rizika a problémy s tímto druhem vzdělávání mohou mít vyučující i žáci či studenti. Ze strany vyučujících se rizikové aspekty pojí s kladením důrazu na kvalitní přípravu, organizaci vyučovací jednotky a potenciál pracovat s technologiemi a efektivně je ve své výuce využít. Vyučující by měl mít předem připraveny způsoby, jak práci a studium v online prostředí hodnotit. Nejčastějším problémem u žáků a studentů může být nezkušenost s touto formou výuky a nedostatečné znalosti k ovládnutí technologií (Rokos, Vančura, 2020).

Výzkum Švaříčka (2020) můžeme považovat spíše za anketu. Cílem průzkumu bylo rychlé získání dat o distančním vzdělávání z pohledu rodičů. Proto se průzkumným nástrojem stala Česká televize a sociální síť, kde byl dotazník v masivní míře inzerován v období 1. – 9. dubna 2020. Dotazník obsahoval uzavřené otázky, které cílily na časovou náročnost distančního vzdělávání, asistenci rodičů při výuce, kvalitu a efektivitu domácích úkolů a na subjektivní hodnocení funkčnosti vzdělávání doma. Dotazník celkem vyplnilo

9810 respondentů. Z výsledků průzkumu vyšlo, že rodiče jsou se vzděláváním doma spíše spokojeni a nestandardní situaci výuky doma jejich rodina zvládla. Rodiče prvostupňových žáků pomáhali s učením svým dětem zhruba 50 % z celkové doby jejich studia. Přibližně 3 hodiny denně se děti věnují úkolům a práci do školy. Rodiče vnímají úkoly pro děti jako užitečné. Největšími komplikacemi při domácí výuce jsou nedostatek času na výuku a technická vybavenost domácnosti. Méně častými komplikacemi z pohledu rodičů je nedostatek pedagogických znalostí, negativní přístup dítě k výuce, špatná komunikace s učitelem a množství úkolů, které děti dostávají k vypracování. Podobné výsledky průzkumu vyšly i u rodičů druhostupňových žáků.

Studie Rokose a Vančury (2020), byla prováděna na jedné ze základních škol v Jihočeském kraji v prvních týdnech po vyhlášení nouzového stavu. Cílem studie bylo zjistit, jak vnímají distanční výuku jednotlivé skupiny výchovně-vzdělávacího procesu. Respondenti, a tedy učitelé i žáci dané školy a jejich rodiče uváděli ze svého pohledu pozitiva i negativa vzdělávání v domácím prostředí. Dalším cílem studie bylo najít oblast, kterou by šlo podrobněji prozkoumat. Pro sběr dat bylo využito dotazníkové šetření a každý respondent dostal dotazník dle skupiny v níž se nachází. Vyplněno bylo celkem 522 dotazníků. Výuka na dálku vyhovovala 42 % žáků prvního stupně. Výsledky studie poukázaly na fakt, že pro žáky byla nejtěžším předmětem v distančním vzdělávání matematika, odpovědělo 43, 2 % dotázaných žáků. Téměř polovina žáků prvního stupně odpověděla, že se úkolům doma věnovali samostatně s následnou kontrolou rodičů. Dalším žákům pomáhali s přípravou a s úkoly rodiče a jen velmi malá část žáků uvedla, že pracovali v distanční formě samostatně nebo za pomoci jiných osob, než jsou rodiče či učitel. V online podobě vzdělávání nebyly vyučovány výchovy, jež žákům podle výsledků chyběly. V této formě vzdělávání žákům vyhovoval volnější režim, delší přestávky, volba vlastního tempa. Naopak žáci uvedli, že jim chyběly sociální vazby se spolužáky a osobní kontakt s učitelem při výuce. Z dotazníků, jež vyplňovali rodiče vyšlo, že 90, 9 % respondentů rodičů žáků prvního stupně byli spokojeni s komunikací s učitelem a byli v pravidelném kontaktu, což oběma stranám usnadnilo spolupráci. Dotazníkové šetření, které bylo určeno učitelům vyplynulo, že také oni byli s komunikací a spoluprací mezi nimi a rodiči převážně spokojeni. Dále rodiče vyzdvihovali připravené materiály a pomůcky, které učitelé ve výuce využívali. Respondenti z řad učitelů uvedli přípravu na hodiny jako časově náročnější v distanční podobě vzdělávání. Online prostředí neposkytuje možnost reagovat na všechny potřeby u všech

žáků, učitelé neměli možnosti reagovat na veškeré potřeby svých žáků, a neměli od žáků relevantní zpětnou vazbu, zda probíranému učivu rozumí.

Období pandemie potvrdilo důležitost komunikace mezi školou a rodinou. Dopad úspěšné komunikace má bezpochyby podíl na kvalitní vzdělávání žáků. Z obou výzkumů, zmíněných výše, je patrné, že rodiče žáků i samotní učitelé velmi kladně hodnotí vzájemnou spolupráci a komunikaci během distanční formy vzdělávání. V období, kdy se žáci vzdělávali především v domácím prostředí se do spolupráce se školou zapojili i rodiče, kteří jsou jindy spíše pasivní. Učitelé uvádějí jako podstatné se domluvit s rodiči na způsobu a času, jež budou vyhovovat oběma stranám. Důležitou součástí je také volba platformy, kterou budou pro komunikaci využívat. Velké množství učitelů ke komunikaci s rodiči využívalo během výuky na dálku e-mail, chat v platformě WhatsApp, informační systém Bakaláře, nebo sociální sítě (ČSI, 2020 b).

6 Shrnutí teoretické části:

Hlavním cílem teoretické části diplomové práce bylo podrobně teoreticky popsat komunikaci a následně se věnovat do hloubky pedagogické komunikaci. Dále se práce věnuje programu Začít spolu. Na základě poznatků získaných o pedagogické komunikaci byly představeny dvě hlavní formy komunikace s rodiči. Digitální i osobní formy komunikace jsou v práci popsány z pohledu tradičního pojetí a následně porovnány s pojetím v programu Začít spolu. Srovnání tradičních forem komunikace a pojetí forem v programu Začít spolu pomáhá vidět odlišnosti nebo naopak podobnosti ve zmíněných komunikačních formách.

Z názorů citovaných odborníků je patrné, že komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou je pro efektivní vzdělávání žáků zcela zásadní. Rodiče a učitel by měli mít na paměti, že žák je pro ně na prvním místě, a proto by se měli snažit společně dobře vycházet, naslouchat si a pomáhat žákovi pracovat na jeho pokrocích a úspěších. Pro úspěšnou komunikaci i spolupráci s rodiči je velmi důležitá role učitele, který by měl být otevřený, chápavý a měl by mezi být průvodcem v úspěšné komunikaci a spolupráci s rodiči. Z prostudované literatury je patrné, že efektivní komunikace a spolupráce je pro mnoho českých škol ještě pořád málo prozkoumané území a učitelé se často navázání komunikace a spolupráce s rodiči obávají.

Samostatnou kapitolou se v práci stala pandemie Covidu-19. V kapitole jsou shrnuty hlavní fáze pandemie, které ve značné míře ovlivnily české školství a vzdělávání žáků i studentů. Kapitola čerpá z výzkumů odborníků, které jsou zaměřeny na komunikaci a spolupráci školy a rodiny během online vzdělávání žáků na prvním stupni.

Závěr teoretické části je věnován komunikaci a spolupráci školy a rodiny během a vybízí pokračovat ve výzkumu a prozkoumat komunikaci a spolupráci po skončení online výuky a dozvědět se o tomto tématu více od učitelek z praxe.

Teoretická část je východiskem pro část výzkumnou. Výzkumná část čerpá ze zkušeností učitelek, které učí v programu Začít spolu.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část diplomové práce shromažďuje zkušenosti v oblasti komunikace a spolupráce v prezenčním a distančním vzdělávání od učitelek prvního stupně základní školy, které svou výuku zasazují do programu Začít spolu. Polostrukturované rozhovory s učitelkami sbírají základní typy komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu. Shromážděné poznatky z rozhovorů spolu s teoretickou částí poskytují vhled do kvalitní komunikace a spolupráce s rodiči a mohou sloužit jako nástroj pro všechny učitele, kteří chtějí s rodiči svých žáků budovat efektivní partnerské vztahy.

7 Metodologie výzkumu

7.1 Charakteristika výzkumného problému

V souvislosti s pandemií Covid-19 došlo k výrazným změnám ve školství a vzdělávání v České republice. Došlo k úplnému uzavření škol, kdy byli žáci, jejich rodiče i učitelé nuceni přestoupit k distanční formě vzdělávání. Po dobu uzavření škol se spolupráce a komunikace mezi učiteli a rodiči přizpůsobila dané situaci a možnostem, které obě strany měly. Dle studií Rokose, Vančury (2020) a Švaříčka (2020), které jsou zmíněny výše v teoretické části práce, se komunikace i spolupráce mezi rodiči a učiteli značným způsobem rozvinula. Rodiče i učitelé míru komunikace a spolupráce během uzavření škol hodnotí velmi kladně. Výsledky studií poukázaly na fakt, že do komunikace a spolupráce se školou se zapojili rodiče, kteří před pandemií byli spíše pasivní.

V empirické části práce se snažím zmapovat průběh a formy komunikace a spolupráce školy a rodiny před, během a po pandemii Covid-19. Mým dalším a hlavním cílem bylo zjistit, jaký měla vliv pandemie Covid-19 na komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou.

7.2 Cíl výzkumu

Každá škola a každá učitelka v období distančního vzdělávání k výuce a také ke komunikaci a spolupráci s rodiči přistupovala jiným způsobem. Pro výzkum jsem si vybrala sedm zkušených učitelek, které se podělily o své zkušenosti v komunikaci a spolupráci s rodiči. Cílem výzkumu v mé diplomové práci bylo zjistit, jaké typy komunikace a spolupráce vybrané učitelky ve svých třídách využívají během prezenčního vzdělávání. Dílčím cílem diplomové práce je zjištění, jak komunikace a spolupráce mezi školou a rodinami žáků

probíhaly v distanční výuce. Následně se práce pokouší o zjištění, zda měla pandemie Covid-19 vliv na kvalitu komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou.

7.3 Výzkumné otázky a hypotézy

Pandemie Covid-19 se stala jedinečnou příležitostí pro učitele, žáky i jejich rodiče. Poprvé v českém školství došlo k zavedení distanční výuky na prvních stupních základních škol. V rámci pandemie Covid-19 došlo k rozvoji komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou. Na základě teoretických poznatků, teoretické části práce a vymezení stanovených cílů výzkumu v oblasti komunikace a spolupráce školy a rodiny v programu Začít spolu bylo stanoveno několik následujících výzkumných otázek.

Na základě cílů výzkumu diplomové práce je formulována hlavní výzkumná otázka následovně:

Jak probíhá komunikace a spolupráce v programu Začít spolu?

Stanovení hlavní výzkumné otázky přispělo ke stanovení dalších více specifických výzkumných otázek, které jsou vypsány níže:

Jak ovlivnilo období pandemie Covid-19 komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou v programu Začít spolu?

Vyskytují se rozdíly v kvalitě komunikace a spolupráce s rodinami během distanční a prezenční formy vzdělávání? Pokud ano, jaké?

Vyskytují se rozdíly v kvalitě komunikace a spolupráce s učitelem během distanční a prezenční formy vzdělávání? Pokud ano, jaké?

V rámci výzkumné části práce se bere komunikace a spolupráce učitelů a rodin žáků jako významnou součást kvalitního vzdělávání. Budování efektivní komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou vyžaduje nejen čas, ale také respekt, toleranci a vzájemné pochopení. Úkolem pedagoga je nastavit takové podmínky, aby bylo možné budovat efektivní komunikaci a kooperaci s rodiči. Výzkumná část diplomové práce se zaměřuje na hledání možností, jak dosáhnout kvalitní komunikace a spolupráce mezi učitelem a rodiči.

7.4 Výzkumné metody

Pro diplomovou práci byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. „Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality.“ (Disman, 1993, s. 285 in Reichel, 2009, s. 40). Mezi výhody kvalitativního výzkumu se řadí především to, že výzkumník má možnost získat hlubší vhled do zkoumané problematiky a nezkoumá ji pouze povrchově. Hlubková data a vztahy mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu poskytují výzkumníkovi komplexní obraz o zkoumaném jevu. Tato data jsou považována za cíl kvalitativního výzkumu (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 91).

Vzhledem ke stanovenému cíli výzkumu byl k výzkumu zvolen polostrukturovaný rozhovor, který poskytuje hlubší vhled a zjištění komplexnějších informací. Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje tím, že vychází z předem připravených a promyšlených témat a otázek, které v rozhovoru tazatel využije. V průběhu rozhovoru tazatel může pozměnit volbu slov, formulaci i pořadí otázek, které má pro respondenta připraveny (Gavora, 2008, s. 65).

Rozhovor se skládal celkem z deseti otázek a měl tři části, které se zaměřovaly hlavní na cíl výzkumu. První částí interview jsem se s respondenty seznámila, ústně jsem jim řekla cíl svého výzkumu a zeptala jsem se, zda souhlasí s nahráváním celého rozhovoru na diktafon. Ve druhé části rozhovoru jsem spustila nahrávání, a ještě jednou jsem se zeptala, zda souhlasí s nahráváním. Poté jsem začala pokládat respondentům otázky, na které jsem se jich chtěla zeptat. Tutu část lze rozdělit na dvě poloviny. V první polovině jsem se ptala, jak probíhá komunikace a spolupráce v programu Začít spolu. Jaké formy komunikace a spolupráce respondenti s rodiči ve svých třídách využívají. Ve druhé polovině jsme se zaměřovali na komunikaci a spolupráci v období online výuky a po online výuce. Otázky z rozhovoru jsou vypsány níže:

- Jak probíhá komunikace mezi Vámi a rodiči v prezenční formě vzdělávání?
- Jaké formy spolupráce s rodiči ve své třídě během prezenční formy vzdělávání využíváte?
- Vyhovovala Vám distanční výuka? Pokud ano, proč? Pokud ne, proč?
- Jak jste komunikovali během distanční formy vzdělávání s rodiči? (Přes jakou platformu – e-mail, Bakaláři, telefonicky?)
- Využíváte v komunikaci s rodiči něco z distanční formy vzdělávání dosud?

- Spolupracovali s Vámi rodiče během distanční formy vzdělávání? Pokud ano, jak?
- Byla míra spolupráce a komunikace po dobu distanční formy vzdělávání větší než před ní?
- Jak hodnotíte komunikaci po distanční formě vzdělávání?
- Jak hodnotíte spolupráci po distanční formě vzdělávání?
- Opustili jste nějaké strategie v komunikaci, které jste využívali před distanční formou výuky? Pokud ano, proč?

V poslední části rozhovoru jsem všem účastníkům poděkovala, vypnula jsem diktafon a rozloučila jsem se s nimi.

Všechny rozhovory byly po jejich skončení se souhlasem respondentů transkribovány a následně kódovány.

7.5 Etická stránka výzkumu

Dle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 43) by měl mít každý výzkum určitá etická pravidla, o které jsem se opírala při zhotovování této diplomové práce. Veškerá účast na výzkumu byla zcela dobrovolná a anonymní. V úvodu jsem využila komunikaci skrz e-mail a oslovila respondenty. Představila jim účely a povahu svého výzkumu, seznámila jsem je s časovou náročností rozhovoru a vzhledem k situaci s pandemií Covid-19 jsem účastníkům dala na výběr ze dvou forem, jak interview provést. Jednou formou bylo osobní setkání ve škole nebo na místě, které bude oběma stranám vyhovovat a druhou formou bylo online setkání v prostředí Zoom. Všem respondentům jsem před začátkem rozhovoru zaslala informovaný souhlas s cílem a účelem rozhovoru a také s účastí na mém výzkumu. Informovaný souhlas také obsahoval informaci, že po dobu konání si budu rozhovor nahrávat na diktafon. Respondentky byly ujistěny, že nahrávka bude sloužit pro účely doslovného přepisu pro následné kódování všech provedených rozhovorů.

7.6 Charakteristika výzkumného vzorku

Všechny osoby, které se zúčastnily rozhovorů byly ženy. Z genderových důvodů budou v následujícím textu nazývány respondentkami nebo učitelkami. Rozhovory byly realizovány celkem se sedmi učitelkami základních škol. Všechny respondentky učí ve školách, kde se učí podle programu Začít spolu nebo podle tohoto programu realizují výuku ve svých třídách.

Abych zachovala učitelkám anonymitu, zmiňuji se o nich v práci jako o respondentkách. Pro lepší orientaci a identifikaci jsem jim přidělila písmena A-F. Tento způsob oslovování využívám při kódování a při uvádění výsledků výzkumu.

Respondentka A pracuje na pražské základní škole, která je také fakultní školou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Třída respondentky A se učí v programu Začít spolu a učitelka má s programem dlouholeté zkušenosti. Další učitelkou je respondentka B vyučuje na pražské základní škole s rozšířenou výukou jazyků. Všechny třídy z prvního stupně jsou vzdělávány v programu Začít spolu. Respondentka C pochází z oblasti Orlických hor. Celá škola na prvním stupni vyučuje podle programu Začít spolu. Působí jako speciální pedagog a mentorka, která pomáhá a radí kolegům, jak pracovat s žáky s poruchami učení. Respondentka D pracuje na prvním stupni základní školy, která se nachází u Prahy. Učitelka a její kolegyně výuku zasazují do programu Začít spolu. Respondentka E je další zkušenou učitelkou, která vyučuje řadu let v programu Začít spolu. Pracuje také na pražské základní škole a současně vede lekce, na nichž se dělí o své zkušenosti z praxe. Učitelka a respondentka F učí na základní škole v Praze. S programem Začít spolu má bohaté zkušenosti. Několik posledních let se věnuje lektorství s předává své zkušenosti s programem Začít spolu nejen kolegům, ale také studentům na pedagogických fakultách. Poslední respondentkou G je učitelka z menší ostravské základní školy, která se nachází v blízkosti centra.

Tři respondentky byly nominovány na cenu Global Teacher Prize Czech Republic. Ocenění je udělováno každoročně nejinspirativnějším učitelům a učitelkám či průvodcům vzdělávání v České republice. Cílem ocenění je podpora kvalitního vzdělání a kvalitních učitelů. Do soutěže může učitele nominovat kdokoli (GTP CZ).

7.7 Metody zpracování dat

Pro výzkum a pro zpracování dat, která z výzkumu vzešla, byly zvoleny metody otevřeného kódování přepsaných rozhovorů (viz Příloha č. 4). Kódování bylo realizováno za pomoci myšlenkové mapy. Myšlenková mapa byla zvolená záměrně, protože pomohla k vizualizaci a upřesnění kódů. V myšlenkové mapě jsou vyhledány souvislosti, které poskytla získaná výzkumná data.

Myšlenková mapa pomohla vyhledat opakující se a významné pojmy. Tyto pojmy byly využity pro následné kódování jednotlivých rozhovorů. Pro přehlednost jsou jednotlivé kódy vypsány níže:

- vliv věku žáka na komunikaci mezi učitelem a rodiči
- pravidla v komunikaci mezi učitelem a rodiči
- typy komunikace s rodinou
- typy spolupráce s rodinou
- zpětná vazba od rodičů na práci učitele
- doporučení pro praxi

Vzniklé kategorie jsou podkladem pro zpracování výsledků výzkumu v následující kapitole. Kategorie částečně korespondují s osobními a digitálními formami komunikace mezi školou a rodinou, které jsou charakterizovány v kapitole čtyři. Kategorie jsou seřazeny nezávisle na sobě a jejich řazení nemá žádný hlubší význam.

8 Výsledky výzkumu

Výsledky výzkumu jsou zpracovány do kategorií a snahou je se navázat na teoretickou část a kategorie propojit s teoretickými poznatky. Všechny kategorie vycházejí ze sedmi rozhovorů, jež byly v rámci výzkumu provedeny.

8.1 Vliv věku žáka na komunikaci mezi učitelem a rodinou

Ve většině rozhovorů, které byly realizovány, třídní učitelky zmiňovaly věk žáků jako důležitý aspekt v komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou. Učitelky zmiňovaly, že komunikace i spolupráce je nejintenzivnější s rodiči v první třídě. Důvodem intenzivnější komunikace rodičů a učitele na začátku školní docházky je pochopitelně obava o dítě ze strany rodiče. V této souvislosti popisovala respondentka D: „komunikace u nás ve třídě

funguje jinak první tři roky po vstupu dítěte do školy a jinak, když je dítě ve čtvrté a v páté třídě. V prvních třech letech je komunikace mezi mnou a rodiči hodně intenzivní, a to z důvodu, že dítě ještě není ukotveno v čase a v prostoru. Rodičům poskytuji veškeré informace, co se bude dít nebo co děti budou potřebovat. Od čtvrté třídy se postupně snažím do komunikace vtáhnout děti a spousta věcí vyřizují rodičům ony“.

V následujících ročnících je komunikace i spolupráce méně intenzivní. Z rozhovorů vyplynulo, že jedním z důvodů, proč je komunikace i spolupráce s přibývajícím věkem žáků slabší, je snaha, aby žák převzal zodpovědnost. S přibývajícím věkem je dítě samostatnější a umí mnoho situací vyřešit samo, proto se rodiče v komunikaci s učitelem angažují méně. Nevyplývá z toho však, že by se rodiče o své dítě už nezajímali, naopak jsou součástí procesu, kdy se dítě stává samostatnější osobou.

8.2 Pravidla v komunikaci mezi učitelem a rodiči

Vztahy mezi školou a rodinou, které dobře fungují a postavené na kvalitních základech jsou velmi důležité, potřebné a žádoucí pro efektivní vzdělávací proces. Navázání úzkých a dobrých vztahů mezi školou a rodinou je významné z psychologického hlediska. Dítě se pohybuje nejčastěji ve dvou prostředích, a to v domácím anebo ve školním prostředí. Kvalitní vazby mezi školou a rodinou napomáhají neoddělovat tato dvě prostředí, a naopak tato prostředí vnímat jako jeden celek i s jeho významnými činiteli což jsou učitel a rodiče (Rabušicová, 2004, s. 17). Program Začít spolu je jedním z alternativních programů, který se o navázání kvalitních vazeb mezi učiteli a rodiči snaží od úplného začátku školní docházky žáka.

Všechny respondentky se shodovaly a zdůrazňovaly, že vzájemná interakce mezi učiteli a rodiči přispívají k efektivní komunikaci. V rámci vztahů s rodiči respondentka A odpověděla: „*rodičům se snažím vysvětlit, že máme společný cíl a tím společným cílem jsou jejich děti“.*

Za důležité ve vztahu mezi učitelem a rodičem, respondentky považují otevřenost, respekt, trpělivost, důvěru. Toto jsou společné znaky, které se objevovaly napříč všemi rozhovory s učitelkami. Vztahy s rodiči jsou variabilní a respondentky podotýkaly, že vztahy s rodiči se od sebe odlišují.

Za další významnou věc považují všechny respondentky nastavení pravidel ve vztahu mezi rodiči a učitelem. Pravidla, která si všechny respondentky s rodiči nastavily, se týkají především vzájemné komunikace. V souvislosti s pravidly respondentka B zmínila:

„pravidla jsou důležitá, protože si tak vymezíme čas, který věnujeme práci, ale současně máme také určitý čas pro osobní život. Hranice vnímám jako důležité, protože díky nim jsem v bezpečí a chráním sama sebe před vyhořením“.

„Jak si s rodiči hranice nastavit?“ respondentka D odpověděla: „rodičům hned na prvních třídních schůzkách dám možnost, aby mi napsali svá očekávání, která mají a týkají se společné komunikace a vztahů mezi námi. Hned jim také říkám, že určitě nebudu schopna splnit všechna očekávání, nabídnu jim očekávání, která mám já a vyzvu je, abychom společně zkusili dojít k cíli, který bude přijatelný a příjemný pro ně i pro mě“.

Kreislová (2008, s. 47) ve své publikaci charakterizuje pravidla pro komunikaci s rodiči a zdůrazňuje, že by přístup učitele měl být vůči rodičům vždy otevřený. Učitel by měl respektovat a mít úctu k rodičům svých žáků a k jejich životnímu nastavení. Pro dobrou komunikaci s rodiči je zapotřebí nastavit příjemné a vstřícné prostředí, ale zároveň je velmi důležité si nastavit hranice. Hranice lze efektivně nastavit pomocí vzájemných očekávání a naslouchání si navzájem. Obě strany, učitel i rodiče, mají jeden společný cíl a tím je rozvoj žáka.

8.3 Typy komunikace s rodinou

8.3.1 Třídní schůzky

Třídní schůzky spadají pod osobní formy komunikace mezi školou a rodinou. Podrobněji se třídním schůzkám a jejich teoretickému vymezení práce věnuje ve čtvrté kapitole s názvem Formy komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou.

Na základě rozhovorů bylo zjištěno, že všechny respondentky, jako jednu z možností osobní formy komunikace, využívají třídní schůzky ve svých třídách. Třídní schůzky jsou informativního charakteru a rodiče se na nich dozvídají informace o chodu třídy, třídních nebo školních akcích a jsou seznámeni s důležitými daty např. konání besídky, lyžařského výcviku nebo školy v přírodě. Všechny respondentky uvedly, že na třídních schůzkách zásadně před ostatními rodiči neprobírají individuální záležitosti a problémy týkající se jednoho žáka.

Frekvence konání třídních schůzek se může měnit v závislosti na zvyklostech základní školy. Někde se třídní schůzky konají pouze dvakrát do roka, jinde to může být vícekrát (Beníšková, 2007, s. 63). Na otázku „kdy se konají třídní schůzky ve vaší třídě?“ respondentka E odpověděla: *„první třídní schůzku s rodiči máme hned během prvního týdne v září. Rodiče dostanou seznam věcí, které bude jejich dítě potřebovat a dále rodiče seznamují s ročním plánem“*.

Výjimečné jsou třídní schůzky konající se pro rodiče žáků, kteří půjdou do první třídy. O nich se také zmínilo pět respondentek a ve škole, kde pracují, se třídní schůzky konají ještě před začátkem školního roku, většinou v průběhu června. Rodiče mají možnost více poznat budoucí paní učitelku, která bude mít jejich děti od začátku školního roku ve třídě. Současně učitelka seznamuje rodiče s programem Začít spolu a představuje jim základní principy programu. Na základě tohoto kontextu respondentka A odpověděla: *„snažím se otevřeně rodičům popsat svá očekávání, která mám a snažím se už v této chvíli začít mapovat, jaké jsou možnosti spolupráce s rodiči do budoucího školního roku“*.

Některé z respondentek také uvedly, že třídní schůzky organizovaly i v době distanční výuky. Třídní schůzky probíhaly online formou a rodiče se mohli připojovat přes online platformu, kterou využívala škola pro výuku dětí. Nejčastěji to byly platformy Google Classroom a MS Teams. Některé z učitelek také popisovaly, že se na těchto portálech v době koronavirové pandemie s rodiči setkávaly za účelem podpory a vyslechnutí rodičů. Respondentka C uvedla: *„na online setkáních s rodiči jsme si jenom povídali o tom, jaké to je, byla to taková skupinová podpora a rodiče věděli, že na to nejsou sami“* dále respondentka uvedla, že právě online setkání s rodiči velmi pomohlo k vytvoření kladných vztahů nejen s ní jako s učitelkou, ale také k nastavení kladných vztahů mezi rodiči navzájem.

8.3.2 Konzultace

Respondentky potvrdily názory odborníků, které jsou uvedeny v teoretické části práce, konkrétně ve čtvrté kapitole. V programu Začít spolu se výhradně konají konzultace, jichž se účastní rodič, žák a učitel. Těmto konzultacím se říká tripartity. Všechny respondentky potvrdily, že přítomnost žáka vnímají velmi pozitivně a že jim takto vedené konzultace zcela vyhovují. Respondentky dále uvedly, že přítomnost žáka na konzultacích je pro ně možností poznat žáka ve zcela jiném prostředí než ve třídě. Respondentka C uvedla: *„žák se na*

konzultacích otevře, získá svůj prostor a žák má možnost se projevit i žák, který je například introvert a ve třídě se moc neprojevuje“.

Většina respondentek poskytuje svým žákům sebehodnotící archy nebo výběrové portfolio, které jsou podkladovým materiálem při konzultacích. Žák hodnotí svůj pokrok a posun za uplynulé období a jeho úkolem je popsat, co se mu povedlo a na čem by mohl ještě zapracovat. Na tomto základě se k sebehodnocení žáka vyjadřuje jeho rodič a následně také učitel. Společnými silami se rodiče, žák i učitel snaží dojít k závěru, jak žáka dále rozvíjet a jak žákovi efektivně při rozvoji může pomoci učitel a rodiče.

Respondentka uvedla, že žákům nabídla nápadník témat či otázek, o kterých na konzultacích žák může mluvit. Respondentka odpověděla: *„pokud se žák nehodnotí pomocí portfolia nebo sebehodnotícího archu, má možnost si vzít naši strukturu témat a otázek, o kterých na konzultacích může mluvit“.* Respondentka také uvedla, že pro žáky je často velmi obtížné mluvit bez připravených materiálů, a proto využívá již zmíněnou strukturu. Respondentka E mi soubor s otázkami po našem společném rozhovoru zaslala k nahlédnutí a případné inspiraci (viz Příloha č. 6).

Druhým typem konzultací jsou konzultace individuální, které využívají všechny dotázané respondentky. U individuálních konzultací si rodiče nebo učitel sjednají schůzku a řeší nastalý problém. Respondentky uvedly, že většinou navrhují termíny setkání ony. Nabídnutých termínů je více, aby si rodiče z uvedených možností mohli vybrat. Poskytnutí možnosti volby termínů konzultací je zásadní pro dobrý rozvoj spolupráce mezi učitelem a rodiči.

V období uzavřených škol některé z respondentky dělaly individuální konzultace i tripartitní konzultace prezenční formou za dodržení všech nařízených hygienických opatření. Postupně se však situace zhoršovala, jak je popsáno v páté kapitole a postupně se všechny učitelky uchýlily k online konzultacím. Některé respondentky si hned začátkem distanční výuky přesunuly veškeré konzultace do online prostředí a ty byly realizovány na již výše zmíněných platformách. V této souvislosti jsem se respondentek ptala, zda využívají online konzultace dosud nebo on nich po skončení opatření upustily. Respondentka B odpověděla: *„online konzultace nám poskytují s rodiči větší časové možnosti, kdy se můžeme vidět“.* Paní učitelka se s rodiči na konzultacích domlouvá předem a nabízí jim buď osobní nebo online setkání. Rodiče se rozhodnou dle svých aktuálních možností, jaká forma konzultace se jim hodí. Ostatní respondentky online setkávání nevyužívají a odpovídaly, že v současné

době nabízejí rodičům osobní setkání, protože je pro ně důležitý kontakt s rodiči. Respondentka F se k online konzultacím vyjádřila takto: „*online konzultace jsem nabízela pouze v době distanční výuky, protože setkání tváří v tvář má své kouzlo a je pro mě důležité se s rodiči při konzultacích vidět v osobní rovině*“.

8.3.3 E – mail

Jednou z digitálních forem je komunikace přes e-mail. E-mail využívá v komunikaci s rodiči pět ze sedmi respondentek jako hlavní komunikační médium. Z uskutečněných rozhovorů vyšlo najevo, že e-mail učitelky považují jako prostředek pro rychlé a snadné předání důležitých informací rodičům.

E – mail využívají učitelky pro rozeslání důležitých informací a posílání měsíčních či týdenních plánů, které mají za úkol informovat rodiče o tom, co se následující týden bude ve třídě dít, jakému tématu se třída bude věnovat. Měsíční plány se opírají o plány tematické. Učitelé si podrobněji plánují, jaké téma a jaké pomůcky budou využívat a zaměřují se na cíle, kterých chtějí s žáky dosáhnout (Krejčová, Kargerová, 2011, s. 122). Respondentka D v rámci měsíčních plánů odpověděla: „*mojí snahou je informovat rodiče dopředu, mohou se pak rozhodnout a podílet se na plánování jednotlivých témat a máme prostor se na výuce podílet společně*“. Týdenní plány jsou více podrobné, učitel rozepisuje jednotlivé předměty a snaží se rodičům popsat, jak téma bude se žáky v předmětech probírat. Některé respondentky uvedly, že nepopisují jednotlivé předměty, ale popisují, jaké činnosti budou děti v centrech aktivit dělat a jak téma propojí se školními předměty. Respondentky též uvedly, že někdy týdenní plány vytvářejí ony samy a někdy se na týdenních plánech podílejí i sami žáci.

Respondentky, které nevyužívají jako hlavní komunikační médium e-mail dávají týdenní nebo měsíční plány žákům vytištěné. V některých třídách si je žáci lepí do žakovské knížky, jiní si je zakládají do portfolia a kopii donesou rodičům domů. Respondentka B také zmínila: „*týdenní plány rodičům posílám e-mailem, ale dávám je současně žákům i vytištěné, aby je rodičům doma ukázali*“.

V online výuce učitelky uváděly, že posílaly týdenní plány rodičům na platformu, kterou třída využívala. Důvodem omezení psaní e-mailů v této době bylo usnadnění situace pro rodiče. Z rozhovorů vyšlo jasně najevo, že všechny učitelky, se kterými jsem měla možnost rozhovor provést, se snažily situaci rodičům ulehčit. Proto si vybrali pro komunikaci Google Classroom nebo Teams a právě tam posílaly rodičům veškeré týdenní a

měsíční plány a organizační informace. Po skončení online výuky se učitelky opět vrátily k psaní e-mailů.

8.3.4 Mobilní telefon

Dvě respondentky odpověděly, že ke komunikaci s rodiči používají výhradně mobilní telefon. Rodičům píšou sms zprávy nebo využívají mobilní aplikaci Whatsapp, ve které informace pro všechny rodiče píšou hromadně a pokud se jedná o individuální řešení problému konkrétního žáka, píšou rodičům zvlášť. Obě respondentky, které používají mobilní telefon jako hlavní komunikační médium s rodiči řekly, že tento způsob komunikace má své výhody, ale také nevýhody. Mezi výhody tohoto komunikačního média respondentky řadí především to, že v současné době má mobil každý rodič a v případě, že jim učitelka napíše zprávu, tak si ji přečtou. Respondentka B odpověděla: „*mobil mají všichni rodiče a používají ho pořád, proto se nebojí, že by si zprávu ode mě nepřečetli*“. Jako nevýhody obě respondentky uvedly, že někteří rodiče mohou znalost jejich osobního telefonního čísla zneužívat. Proto si obě učitelky stanovily pravidla nebo též hranice pro komunikaci s rodiči, o kterých je zmíněno již výše. Na prvních třídních schůzkách rodičům řekly, v jakém čase budou učitelky na mobilním čísle k dispozici. U obou respondentek vyšel velmi podobný výsledek a tím je, že jsou pro rodiče k dispozici po celou dobu, kdy jsou učitelky v práci. Pokud rodiče učitelkám napíší mimo pracovní dobu a není to nic urgentního, učitelky odpoví až následující den. Pokud je to však zpráva, kterou je potřeba řešit ihned učitelky odpověděly v podobném duchu a jedna z respondentek uvedla: „*když je zpráva akutní a odpověď na ni nelze odložit, reaguji hned a snažím se být v komunikaci vstřícná a pohotová*“.

V době distanční výuky respondentky řekly, že rodiče tak často mobilní telefon nevyužívali. Jedním z důvodů bylo, že většina rodičů byla s žáky doma a pokud se učitelky na něco potřebovali zeptat, zeptali se učitele při online výuce. Respondentka F odpověděla: „*rodiče se mě převážně ptali na online hodinách, dotaz jsme zodpověděli*“. Učitelka dále mluvila o tom, že se vždy rodičů ptala, zda se problém či dotaz může řešit před ostatními. Pokud řešení problému před ostatními nebylo pro rodiče schůdným řešením, domluvili se s učitelem na individuální konzultaci.

8.4 Typy spolupráce s rodinou

8.4.1 Rodič jako pozorovatel ve výuce

V programu Začít spolu mají rodiče otevřený přístup do školy a do školní třídy. Rodiče se mohou do třídy i do školy podívat a být její součástí kdykoli, což všechny respondentky potvrdily. Učitelé by nejprve měli dát rodičům prostor pro pozorování dění ve třídě. Rodiče se často na začátku školní docházky ostýchají zapojit se do chodu třídy a může to být způsobeno tím, že doposud s programem nemají žádné zkušenosti a neví, jak být ve třídě užiteční. Pozorování dává rodičům prostor se s programem, učitelem i dětmi ve třídě více sblížit. Mají možnost sledovat, jak učitel s žáky pracuje. Další výhodou pro rodiče, kteří se během výuky stávají pozorovateli je, že vidí vlastní dítě mezi vrstevníky a vidí, jak jejich dítě reaguje, spolupracuje a jak se chová (Poche Kargerová, 2019, s. 21).

Respondentky během rozhovorů uváděly, že rodiče ve svých třídách vítají a jsou rády, když se rodiče přijdou na vyučování podívat. Respondentka E v této souvislosti uvedla, že: *„rodiče své dítě znají z domova, kde se dítě pochopitelně projevuje jinak a respektuje nastavení a chod domácnosti, ve třídě se dítě, ale chová jinak, protože ve třídě má své vrstevníky, máme jiná pravidla a nastavení fungování třídy“*.

Rodičům je pozorování ve třídě také nabídnuto, pokud nastane nějaký problém ve výuce nebo mezi žáky navzájem. Rodič má možnost vidět dítě, jak pracuje a spolupracuje. Na základě pozorování se může s učitelem dohodnout, jak budou při řešení problému postupovat.

Během online výuky, a to především u dětí z prvních a druhých tříd se stala většina rodičů pozorovateli vyučovacího procesu. Rodiče u dítěte seděli, poslouchali výuku s ním a byli připraveni dítěti pomoci. Respondentky zmiňovaly, že toto byla jedna z velkých výhod výuky na dálku. Rodiče měli možnost sledovat v rámci delší doby, jak učitelka s dětmi pracuje, jaké materiály si pro své žáky připravuje a jak s žáky během výuky komunikuje. Respondentka F uvedla: *„online výuka mi pomohla k tomu, aby mi rodiče více důvěřovali, protože byli součástí výuky a viděli, jak s dětmi pracuji“*.

8.4.2 Rodič jako asistent ve výuce

Dalším způsobem zapojení rodičů do výuky bývá asistence rodičů ve vyučovacím procesu. Rodiče mohou do výuky přinést pomůcky, časopisy, knihy a další materiály obohacující běžnou výuku. Rodiče během asistence pomáhají žákům v centrech aktivit a při různých aktivitách ve vyučování. (Krejčová, Kargerová, 2011, s. 164).

Respondentky zmiňovaly, že spolupráci tohoto typu ve svých třídách využívají. Někteří rodiče chodí asistovat do tříd pravidelně, někteří spíše sporadicky. Asistence je nejvíce intenzivní v prvních a ve druhých třídách. Důvodem intenzivnější asistence je, že žáci často potřebují pomoc v centrech aktivit. Příkladem asistence v centrech aktivit je, když rodič čte žákům zadání úkolu či aktivity, kterou mají v centrech udělat. Dalším příkladem asistence je pomoc ze strany rodičů v centrech aktivit. Respondentka A také řekla, že si rozděluje třídu na dvě skupiny, jedna skupina je s paní učitelkou a druhou skupinu má možnost učit nebo vést rodič.

Online výuka byla specifická také v tom, že skoro každý rodič se během vzdělávání na dálku stal asistentem, nebo pozorovatelem. Asistence rodičů při online výuce spočívala v tom, že těm nejmenším dětem zapnuli počítač a přichystali jim podmínky doma, aby se mohli efektivně vzdělávat i na dálku. I přestože se učitelky snažily rodiče zatěžovat, co nejméně, u nejmenších žáků bylo zapotřebí, aby jim rodiči pomohli. Respondentka B, která měla během online výuky druhou a třetí třídu, uvedla, že žáky vedla k samostatnosti během vzdělávání na dálku. Ale rodiče pomáhali žákům naskenovat úkoly a vkládat je na třídu využívané online platformy.

8.4.3 Rodič jako odborník ve výuce

Každý rodič je odborníkem ve své profesi nebo v zájmech, které má. Rodiče se tedy mohou společně s učitelem podílet na plánování hodin tematicky zaměřených na oblast jejich profese či dovedností, které ovládají. Rodiče se také zapojují do plánování školních akcí, výletů a fungují jako zdravotníci nebo dozor (Krejčová, Kargerová, 2011, s. 165).

Všechny respondentky od nástupu žáků do školy analyzují, čemu se jejich rodiče věnují, jaké mají povolání a jak by mohly eventuálně rodiče zapojit do výuky. Výhodou spolupráce s rodiči, jakožto s odborníky, spočívá v tom, že mají hlubší informace o dané oblasti než učitel. K tomuto tématu respondentka D uvedla: „*rodič odborník na nějakou oblast má širší informace a mnohem lépe a zajímavěji o tom tématu, které ho zajímá, povídá žáků*“. Další respondentka uvedla: „*rodiče jsou pro mě partnery nejen ve výchově, ale i ve*

vzdělání, protože oni mají vystudované nebo mají vhléd do oborů, do kterých já tolik nevidím“.

Rodiče mohou vymyslet exkurzi nebo výlet, jež se vztahuje k probírané oblasti. Respondentky však zmiňovaly, že tento typ spolupráce s rodiči je hodně individuální. Záleží na rodičích a také na pedagogickém personálu dané školy. V rámci tohoto tématu jsem se respondentek ptala „jak vypadá spolupráce mezi Vámi a rodičem odborníkem?“. Respondentka E uvedla: „*Jeden nevlastní tatínek jednoho žáka u mě ve třídě byl vášnivý mineralog a nabídnul mi spolupráci na přípravách hodin, které se budou mineralogií zabývat. Připravili jsme spolu skvělou badatelskou hodinu, která se věnovala kamenům a děti to hrozně moc bavilo s čímž jsem ani nepočítala. Bylo to skvělé, protože ten pán do toho vložil tu svoji vášeň, poznatky a já jsem tomu dala ten vyučovací rámeček, ale on měl to know-how, které já nemám. Přinesl pomůcky, které já nemám, což bylo taky skvělé*“. Respondentka C uvedla, že na akce rodiče jezdí společně se třídou, ale nemají žádnou zvláštní úlohu, protože roli zdravotníka a dalších důležitých osob při konání třídních akcí zastane pedagogický sbor školy.

Rozhovory poskytly zjištění, že během distanční výuky ani jedna respondentka nechtěla rodiče zatěžovat, protože to pro všechny byla velmi náročná a ojedinělá doba. Rodiče se tedy přímo na výuce podíleli minimálně a učitelky se snažily výuku zvládnout bez jejich pomoci. Respondentky uváděly, že byly rády za asistenci ze strany rodičů, která byla výborná. Tuto formu spolupráce s rodiči si tedy nechaly až na dobu, kdy se jejich žáci vrátili zpět do lavic.

8.5 Zpětná vazba rodičů na práci učitele

Zpětná vazba od rodičů slouží učiteli jako nástroj pro průběžné zjištění spokojenosti, nespokojenosti, očekávání či přání ze strany rodičů, s nímž učitel může dále pracovat. Zpětná vazba od rodičů by měla být pro učitele východiskem pro hledání shody mezi ním a rodiči při stanovování cílů výchovně-vzdělávacích procesů. Učitel by se měl vždy snažit hledat způsoby, jak zpětnou vazbu od rodičů získat (Franclová, 2013, s. 18).

Všechny učitelky v rámci rozhovorů uváděly, že se během celého školního roku snaží získat zpětnou vazbu ze strany rodičů. Některé z respondentek se snaží zpětnou vazbu získat hned na začátku školní docházky a vždy na začátku školního roku. Na třídních schůzkách učitelky požádají rodiče, aby jim na papír napsali své očekávání a přání.

Respondentka A uvedla: „*rodičům vždy říkám očekávání své, po rodičích chci, aby mi napsali, jaké očekávání mají oni sami a upozorňuji je, že se budeme snažit najít společný cíl*“. Respondentka G využívá dotazníky před začátkem školního roku, které jsou cíleny na komunikaci mezi učitelkou a rodiči. Rodičů se ptá, jaká forma komunikace jim vyhovuje nejvíc, zda e-mail, telefon či psané zprávy v žákovské knížce.

Pět z respondentek využívá během školního roku pro získání zpětné vazby dotazníky pro rodiče. Dotazníky slouží k prozkoumání spokojenosti rodičů v různých oblastech. Respondentka C uvedla, že dotazníkem zjišťuje, zda by chtěli být rodiče součástí školních akcí, které se konají na více dní a zda budou rodiče ochotní pomoci s organizací.

Na jaře roku 2020, kdy byla poprvé v českých školách zavedena distanční výuka, bylo obtížnější pro učitele zpětnou vazbu od rodičů získat. Při rozhovorech vyplynulo, že jedním z hlavních důvodů byl fakt, že toho na učitele bylo hodně. Respondentky zmiňovaly, že se postupně seznamovaly s online výukou a intenzivně se zaobíraly zkvalitňováním online hodin. Dalším důvodem byla snaha nezatěžovat rodiče v novém a náročném období. Během distančního vzdělávání nasbíraly učitelky spoustu zkušeností a začaly rodičů zasílat dotazníky. Respondentka A odpověděla, že během online výuky dotazníky využívala především proto, aby se rodičů zeptala, zda jsou s komunikací v online výuce spokojeni. Respondentka E uvedla: „*využívala jsem dotazník na online třídních schůzkách a setkáních s rodiči, využívala jsem Mentimert, kde se odpovídá anonymně a já jsem díky tomu získala rychlou zpětnou vazbu od rodičů*“.

8.6 Doporučení pro praxi

Snahou poslední otázky rozhovorů bylo získat cenné rady od zkušených učitelek, se kterými byly rozhovory realizovány. Doporučení směřovalo především k tématu komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou.

Za jedno z nejdůležitějších doporučení respondentky považují chování učitele vůči rodičům. Učitel by měl být k rodičům otevřený a měl by s rodiči jednat vždy na férové rovině. V rámci tohoto faktu jedna z respondentek uvedla: „*snažím se k rodičům být upřímná a jednat s nimi na rovinu, už na první schůzce rodičům sděluji svá očekávání, která mám a která se týkají nejen výuky, ale také našich vzájemných vztahů, komunikace, spolupráce*“.

Komunikace s rodiči vyžaduje od učitele jistotu a sebevědomí. Respondentka F odpověděla: „*snažím se jim otevřeně říct, co očekávám z jejich strany a co naopak ne, dám ji hranice a opravdu tam stojím pevně a sebevědomě, aby rodiče pochopili, že vím, co dělám, proč to dělám a že to dělám pro jejich děti*“. Jistota a sebevědomí učitele podporuje rodičovskou důvěru v učitele. Rodiče k učiteli přistupují jako k odborníkovi ve své profesi, který se v oblasti pedagogiky vyzná.

Otevřenost, férovost a jistota podporují mezi učitelem a rodiči vzájemnou úctu a respekt. Učitel a rodiče nemusejí mít vždy stejný názor, ale je důležité si vzájemně naslouchat a udělat maximum pro to, aby vztah mezi učitelem a rodičem byl funkční. Pokud by vztah mezi učitelem a rodičem nebyl funkční, nemohli by se rodiče a ani učitel společně podílet na rozvoji žáka. Jedna z respondentek uvedla, že: „*potom si myslím, že je ještě jedna důležitá věc, a to jsem teda nabyla až dlouholetou praxí, lektorskou zkušeností a mentoringem a to je, že rodič to dělá zcela nejlépe, jak může a jeho hlavním zájmem je jeho dítě a já nemám právo ho vlastně soudit*“. Dále respondentka zmiňovala, že je důležité, aby učitel hledal cesty

Dále učitelky zmiňovaly nastavení pravidel mezi učitelem a rodičem. Učitelky uvedly, že pravidla jsou důležitá pro oddělení pracovního a osobního života. Pravidla také pomáhají učitelům se psychicky s jejich náročným zaměstnáním vyrovnat. Pravidla ve vztahu učitele a rodiče jsou jedním z kódů práce a podrobněji jsou pravidla popsána výše.

8.7 Shrnutí výsledků výzkumu a formulace odpovědí na výzkumné otázky

Kapitola s názvem Výsledky výzkumu obsahově odpovídají na stanovené výzkumné otázky. Pro větší přehlednost a ujasnění lze odpovědi na výzkumné otázky shrnout následovně:

Jak probíhá komunikace a spolupráce v programu Začít spolu?

Komunikaci mezi učitelem a rodičem v programu Začít spolu lze rozdělit na dva základní typy. Prvním typem je osobní komunikace mezi učitelem a rodičem. Do osobní komunikace mezi školou a rodinou spadají třídní schůzky, tripartitní a individuální konzultace. Ale také zde beze sporu patří běžná komunikace učitele s rodiči, kdy se potkají před nebo po vyučování a probírají spolu pokroky, úspěchy a nezdary žáka. Druhým typem komunikace mezi školou a rodinou je komunikace elektronická, která poskytuje rychlé předání důležitých informací. Program Začít spolu pohotově reaguje na možnosti současné a učitelé se nezdrahají využívat nové technologie, které mají k dispozici. Nejčastěji učitelé

využívají e-mail a mobilní telefon. Učitelé se snaží vyjít rodičům vstříc a společně se domlouvají, které médium ke komunikaci budou společně využívat.

Již od začátku školní docházky by se měl učitel snažit navázat s rodiči dobré vztahy a budovat tak efektivní spolupráci. V programu Začít spolu je několik možností, jak s rodiči navázat spolupráci a vtáhnout je tak do vzdělávání jejich dětí. Rodiče se mohou do třídy kdykoli přijít podívat, jak v hodině žáci pracují. Důkazem efektivní spolupráce je fakt, že rodiče chodí do tříd asistovat. Asistovat mohou v centrech aktivit nebo individuálně u některého z žáků. Další možností spolupráce mezi učitelem a rodičem je společně připravená hodina, nebo vyučovací jednotka na vybrané téma, ve kterém je rodič odborníkem a může žákům předat své zkušenosti.

Pro úspěšnou komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou je nezbytné, aby učitel a rodiče byli partneři se společným cílem, kterým je právě žák. Rodiče společně s učitelem jsou velmi významnými aktéry ve výchovně-vzdělávacích procesech žáka. Právě učitel a rodiče pomáhají žákovi v jeho individuálních pokrocích. Nastavení partnerských vztahů mezi učitelem a rodiči vyžaduje respekt, toleranci a čas ze strany učitele i rodičů.

Učitelská profese je velmi náročná po psychické stránce. Vzhledem k tomuto faktu je důležité, aby si učitel nastavil ve vztahu s rodiči pravidla, kterými se budou obě strany řídit. Nastavení pravidel můžeme považovat za prevenci před syndromem vyhoření, který může postihnout každé učitele bez ohledu na jeho délku praxe a zkušenosti. Nejvíce ohroženi jsou učitelé, kteří jsou zaměřeni na výkon a kladou na sebe velmi vysoké nároky. Dalšími ohroženými bývají začínající učitelé, kteří nemají zkušenost a nemusejí zvládat své pracovní povinnosti (Podlahová, 2004, s. 76). Vzhledem ke komunikaci a spolupráci mezi učitelem a rodiči jsou na učitele kladeny velké nároky a zvláště pro začínající učitele bez zkušeností může být obtížné nastavit si s rodiči pravidla.

Jak ovlivnilo období pandemie Covid-19 komunikaci a spolupráci mezi školou a rodinou v programu Začít spolu?

V rámci spolupráce měla pandemie covid-19 pozitivní vliv. Během distanční výuky se většina rodičů účastnila vyučovacích hodin v roli asistenta, a to zcela přirozeně. U menších dětí bylo zapotřebí, aby jim rodiče pomohli s připojením, s orientací v online prostředí a s nachystáním učebnic, sešitů a pracovních listů, které na hodinách museli žáci mít. U strašících žáků rodiče byli spíše v roli pozorovatele, který byl k dispozici, když bylo potřeba.

Studie ukázala, že pandemie covid-19 měla na komunikaci pouze minimální vliv a neodehrávaly se v komunikaci mezi učitelem a rodičem žádné zásadní změny. Na počátku online výuky, zcela přirozeně, měli rodiče spoustu dotazů a často se na učitele obraceli. Situace, která nastala, byla pro všechny nová a nikdo s distančním vzděláváním neměl zkušenosti.

Z výzkumu je také patrné, že pandemie covid-19 měla zcela zásadní vliv na vztah mezi učitelem a rodiči. Rodiče měli po celou dobu distančního vzdělávání možnost vidět, jak učitel s žáky komunikuje ve výuce, jak s žáky pracuje a jaké materiály či strategie v hodinách využívá k dosažení výchovně-vzdělávacích cílů. Rodiče měli možnost více poznat roli i osobnost učitele, který vzdělává jejich děti. Rodiče po distanční výuce k dotázaným učitelkám přistupují s mnohem větší důvěrou než před pandemií covid-19.

Vyskytují se rozdíly v kvalitě komunikace a spolupráce s rodinami během distanční a prezenční formy vzdělávání? Pokud ano, jaké?

Distanční výuka byla v českých školách zavedena na jaře roku 2020 a probíhala celý rok 2020 a částečně také v roce 2021. Vzdělávání na dálku kladlo na učitele vyšší nároky, než je tomu v běžné prezenční výuce. Učitelé museli výuku přenést do online prostředí, což s sebou neslo některá úskalí. Učitelé prvního stupně v České republice do začátku pandemie Covid-19 nevyučovali distanční formou a učitelé neměli žádnou zkušenost s online výukou žáků na prvním stupni. Rodiče byli o všech krocích včas informováni.

Pomocí rozhovorů poskytly dotazované učitelky odpověď na výzkumnou otázku. Míra a kvalita komunikace během distančního vzdělávání se nelišily od kvality komunikace v běžném prezenčním vzdělávání. Naopak z analýzy rozhovorů vyplynulo, že komunikace probíhala stejně v distanční i prezenční výuce.

Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala tématu Komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu. S problematikou komunikace a spolupráce s rodinami jsem věděla pouze ze svých dosavadních zkušeností, a to mi přišlo velmi málo. Proto jsem se rozhodla, že diplomovou práci využiji jako nástroj pro svůj profesní rozvoj. Práci jsem se snažila napsat tak, aby mi sloužila i do budoucna k nahlédnutí a jako zdroj inspirativních možností, myšlenek a názorů k tomuto tématu. Program Začít spolu nabízí žáků i jejich rodičům individuální přístup a možnost aktivního zapojení do výchovně-vzdělávacích procesů. Jedním z hlavních principů programu Začít spolu je komunikace a spolupráce s rodinami.

Teoretická část se věnovala komunikaci a pedagogické komunikaci. Zaměřila jsem se na způsoby komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou, které v českém školství existují. V kapitolách jsem představila osobní i digitální formy komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou. Běžné pojetí těchto forem porovnávám s pojetím v programu Začít spolu. Díky zpracování teoretické části jsem měla možnost nahlédnout do několika publikací českých i světových autorů a seznámit se s rozmanitými přístupy ke komunikaci a kooperaci mezi učitelem a rodinami žáků. Teoretická část se dále věnovala tématu pandemie Covidu-19 a jejímu vlivu, který měla na české školství a vzdělávání na základních školách.

V empirické části jsem se snažila zmapovat průběh a způsoby komunikace a spolupráce v programu Začít spolu. Mezi hlavní typy komunikace, jež učitelky využívají v programu Začít spolu jsou třídní schůzky, individuální a tripartitní konzultace, e-mail a mobilní telefon. Typy spolupráce mezi školou a rodinou probíhají především zapojením rodičů do vzdělávacích procesů žáků. Rodiče se mohou stát pozorovatelem, asistentem nebo odborníkem, který výukovou lekci spolu s učitelem vede. Výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů, které jsem se souhlasem všech respondentek nahrávala, následně přepisovala a kódovala. Všechny respondentky se se mnou podělily o své zkušenosti a přispěly k propojení teoretických východisek s těmi praktickými. Na základě svého šetření jsem si uvědomila důležitost navázání dobrých vztahů, efektivní komunikace a spolupráce s rodiči žáků, které mohou přinášet nové možnosti, poznání i očekávání. Ze strany učitele to vyžaduje lidský a individuální přístup a nastavení pravidel, kterými se chrání před syndromem vyhoření.

Z výsledků práce je patrné, že učitel má různorodé možnosti, jak navázat s rodiči efektivní komunikaci i spolupráci a měl by se snažit o to usilovat. Typy a zkušenosti od učitelek z praxe, které jsem získala, jsou pro mě inspirací při mém dalším profesním rozvoji.

Dalším zjištěním bylo, že vliv pandemie Covid-19 na komunikaci mezi školou a rodinou byl minimální. Komunikace mezi učitelem a rodiči probíhala podobně jako v prezenčním vzdělávání. Spolupráce mezi učitelem a rodiči byla větší, protože rodiče se stali asistenty a pozorovateli výuky. Ve svém výzkumu jsem odhalila zajímavý fakt, že rodiče po distanční výuce mají v učitele mnohem větší důvěru.

Zdroje

Seznam použité literatury a internetových zdrojů:

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.

ČSI (2020 a). *UčíTelka – Vzdělávací pořad České televize*[online]. Dostupné z https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Informačn%C3%AD%20bulletin/INFO-CSI-24-srpna-2020.pdf

ČSI (2020 b). *Vybraná zjištění České školní inspekce k distančnímu vzdělávání* [online]. Dostupné z <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Vybrana-zjisteni-Ceske-skolni-inspekce-k-distaneni>

FEŘTEK, Tomáš. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. V Praze: Yinachi, 2011. ISBN 978-80-904735-2-2.

FRANCLOVÁ, Marta. *Zahájení školní docházky*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4463-6.

GARDOŠOVÁ, Juliana a Lenka DUJKOVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026201069.

GAVORA, Peter. *Pedagogická komunikácia v základnej škole*. Bratislava: Veda, 1988.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada Publishing, 2011. Psyché. ISBN 978-80-247-3037-0.

HOŠTIČKA (2006). *Komunikace mezi školou a rodinou* [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/620/KOMUNIKACE-MEZI-SKOLOU-A-RODICI-ZAKU.htm>

GTP CZ. *O ceně Global Teacher Prize Czech Republic* [online]. Dostupné z <https://www.gtpcz.cz/global-teacher-prize-czech-republic/>

CHENG Xiaoqiao. *Challenges of „School’s Out, But Class’s On“ to School Education: Practical Exploration of Chinese Schools during the COVID-19 Pandemic* [online]. Dostupné z <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED603968.pdf>

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 9788027105861

Kolektiv autorů, *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*. Vydání 1. Praha: © Step by Step Česká republika, o. s., 2011

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2038-8.

KREJČOVÁ, Věra a Jana POCHE KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. Step by step (Portál). ISBN 978-80-7367-906-4.

MAŇÁK, Josef a Tomáš JANÍK, ed. *Problémy kurikula základní školy: sborník z pracovního semináře konaného dne 22. června 2006 na Pedagogické fakultě MU*. Brno: Masarykova univerzita pro Centrum pedagogického výzkumu Pdf MU, 2006. ISBN 8021041250.

MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. Pedagogické a psychologické studie. ISBN 80-04-21854-7.

MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6.

MŠMT (2020). Školský zákon ve znění účinném od 25. 8. 2020 [online]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-25-8-2020>.

MŠMT (2021). Informace pro školy a školská zařízení k provozu od 13. 9. 2021 [online]. Dostupné z <https://www.stavtr.cz/wp-content/uploads/2021/09/opatreni-platna-od-13.9.2021.pdf>.

POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Spolupráce s rodinou a komunitou v programu Začít spolu*. V Praze: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-27-8.

SPILKOVÁ, Vladimíra. *Proměny primárního vzdělávání v ČR*. Praha: Portál, 2005. Pedagogická praxe. ISBN 8071789429.

POL, Milan a Milada RABUŠICOVÁ. *Rozvoj vztahů školy a rodiny: několik zahraničních inspirací*. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno: Brněnská univerzita, 1997, U2, U2, s. 5-34, 29 s. ISSN 80-210-1753-8.

RABUŠICOVÁ, Milada. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

ROKOS, Lukáš a Michal VANČURA. *Distanční výuka při opatřeních spojených s koronavirovou pandemií – pohled očima učitelů, žáků a jejich rodičů* [online]. Dostupné z <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/14136>

ŠEĐOVÁ, Klára, Roman ŠVARŤÍČEK a Zuzana ŠALAMOUNOVÁ. *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0085-7.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0

ŠVARŤÍČEK, Roman, STRAKOVÁ, Jana, BROM, Cyril, GREGER, David, HANNEMANN, Tereza, LUKAVSKÝ, Jiří. *Spolupráce rodiny a školy v době uzavřených základních škol* [online]. Dostupné z <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/19182/15231>

Usnesení vlády České republiky č. 194 (2020). *Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020, č. 194*. Dostupné z <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Usneseni-vlady-k-vyhlaseni-nouzoveho-stavu.pdf>

Usnesení vlády České republiky č. 201 (2020). *Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020, č. 201*. Dostupné z <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOABMNHPTS8>

Usnesení vlády České republiky č. 1022 (2020). *Usnesení vlády České republiky ze dne 12. října 2020*. Dostupné z <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/2--provoz-skol-1022.pdf>

VENCOVSKÁ, Aneta. Odborné školy v éře covidu-19: jarní improvizovaná opatření střídají nové výzvy. Metodický portál: Články [online]. 02. 11. 2020, [cit. 2022-01-20]. Dostupný z WWW: <a href="https://clanky.rvp.cz/clanek/22659/ODBORNE-SKOLY-V-ERE-">https://clanky.rvp.cz/clanek/22659/ODBORNE-SKOLY-V-ERE-

COVIDU-19:-JARNI-IMPROVIZOVANA-OPATRENI-STRIDAJI-NOVE-VYZVY.html>. ISSN 1802-4785.

VYBÍRAL, Zbyněk. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-387-1.

VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi*. Praha: Grada, 2008. Manažer. ISBN 978-80-247-2614-4.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4100-0.

Přílohy:

Příloha č. 1 – Informovaný souhlas s rozhovorem

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas s použitím přepisu rozhovoru v diplomové práci

Příloha č. 3 – Ukázka doslovného přepisu rozhovoru (Respondent E)

Příloha č. 4 – Ukázka kódování rozhovoru

Příloha č.5 – Myšlenková mapa kódů

Příloha č. 6 – Nápadník otázek a témat ke konzultacím

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a informací pro diplomovou práci na téma Komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byl/a jsem informován/a o účelu rozhovoru, kterým je sběr dat pro potřeby výzkumu diplomové práce Terezy Kozubkové s názvem Komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu. Cílem výzkumu je zjistit, zda pandemie Covid-19 ovlivnila komunikaci a spolupráci v programu Začít spolu.
- Bylo mi sděleno, jak dlouhý bude rozhovor a jaký bude mít průběh. Jsem seznámen/a s právem odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku, případně odmítnout účast na výzkumu.
- Souhlasím s nahráváním rozhovoru a jeho následným zpracováním. Zvukový záznam rozhovoru nebude poskytnut třetím stranám a po přepsání bude vymazán. Transkripce bude přístupná pouze komisi u obhajoby diplomové práce, jinak nikomu až na části citovány v textu práce, který bude volně dostupný online.
- Byl/a jsem obeznámen/a s tím, jak bude s rozhovory nakládáno a jakým způsobem bude zajištěna anonymita i po skončení rozhovorů, která znemožní identifikaci mé osoby. Nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje, díky kterým bych mohl/a být identifikován/a.
- Dávám své svolení k tomu, aby výzkumnice použila rozhovor pro potřeby své diplomové práce a některé části v ní může citovat, zvuková nahrávka a transkripce rozhovoru však bude po ukončení výzkumu smazána.

Datum:

Jméno a příjmení:

Podpis:

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas se zveřejněním přepisu rozhovoru

Informovaný souhlas se zveřejněním přepisu rozhovoru pro diplomovou práci na téma Komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byl/a jsem informován/a o zveřejnění doslovného přepisu rozhovoru, který byl proveden v rámci výzkumné části diplomové práce autorky Terezy Kozubkové na téma Komunikace a spolupráce mezi školou a rodinou v programu Začít spolu.
- Dávám svým podpisem svolení výzkumnici přepis rozhovoru vložit do své diplomové práce jako přílohu.

Datum:

Jméno a příjmení:

Podpis:

T – tazatel

R – respondent

T: Jak probíhá komunikace mezi Vámi a rodiči v programu Začít spolu během prezenčního vzdělávání dětí?

R: Program Začít spolu je hodně postavený na komunikaci mezi školou a rodinou a já jsem hodně otevřený člověk, já to mám ráda a je to jedna z věcí, která mě k tomu vede. S rodiči ráda komunikuji a vidím v tom smysl. Není to vždycky jednoduché, to ne a to se říct nedá. Myslím si, že s některými rodiči je ta komunikace obecně náročnější a tuhle zkušenost jsem získala až praxí a prací se třídou, kterou mám teď. Do té doby jsem si myslela, že jsem mistr komunikace, a proto se mi nic z těch věcí neděje, ale ono je to o chemii mezi lidmi, která někdy funguje a někdy ne. Mám pocit, že komunikujeme hodně, já opravdu komunikuji hodně a ráda komunikuji osobně. Mám ráda osobní kontakt s rodiči, ráda komunikuji i přes mail nebo přes nové nástroje jako jsou třeba Zoom, Meet a nemám s těmito platformami problém. Já jsem hodně adaptabilní typ člověka, komunikace jako taková je pro mě nejdůležitější a kudy a jak se spojíme s rodiči je mi vlastně jedno. Ale pořád mi nejvíce vyhovuje osobní kontakt, protože si myslím, že je pro mě osobní komunikace bezpečnější a dokážu do ní dát víc. Po zkušenostech, které mám teď s rodiči mnohem radši komunikuji z očí do očí než přes mail. Myslím si, že v mailu je mnohem snazší vyostřit nějaký konflikt, než když s rodiči komunikuji osobně, protože tam ty emoce a mimika vnáší do celé té konverzace mnohem větší bezpečí, protože ti lidi hned vidí, že některé věci myslím dobře a nehledají za tím pouze nějakou skrytou informaci. Já se cítím v osobní komunikaci mnohem bezpečněji a nemyslím si, že je to obecné, ale já to tak mám.

T: Jaké jsou formy osobní komunikace mezi Vámi a rodiči?

R: Třídní schůzky, tripartity, individuální konzultace... je to takový mišmaš. U nás je zavedený zvyk, že třídní schůzky jsou vždy na začátku školního roku a ty jsou zevrubné, tam přijdou všichni rodiče a všichni si společně povídáme. Když děti nastupují do první třídy, tak jsou třídní schůzky ještě před začátkem školního roku, konají se někdy v červnu a slouží k tomu, aby rodiče měli možnost paní učitelku poznat a osahat si ji. Potom jsou další třídní schůzky v září. Tripartitní konzultace se konají vždycky ve čtvrtletí a ve čtřičtvrtletí a ty já mám ráda, ale ve chvíli, kdy máte ve třídě 30 dětí, tak je to hrozně náročné. Já si tyto

konzultace organizuji tak, abych se u toho svým způsobem ošetřila a rodiče vědí, že první, koho zvu na tripartity jsou rodiče dětí, u kterých to potřebuji a potřebuji s nimi komunikovat. Až potom posílá rodičům volné termíny a přicházejí rodiče žáků, u kterých nepotřebuji tu nezbytnou konzultaci. Spousta rodičů si na tu konzultaci přijde pro nějaký důkaz, jak se jejich dítěti ve škole daří a pro mě je to velký záprah jak časově, tak na hlasivky. Pokud bych měla méně dětí ve třídě tak to vůbec neřeším, ale těch 30 dětí je opravdu hrozně moc. Jinak tripartity mi přijdou jako mnohem lepší varianta než třídní schůzky, kde říkám pouze obecné a organizační věci a potom rodiče stojí ve frontě a čekají na mě, tohle mi přijde i nedůstojné. U tripartit mi přijde dobré, že si to zorganizují, dohodneme se společně na termínu, který nám vyhovuje a rodiče přijdou v daný termín i se svým dítětem. Mluvíme na tripartitách o individuálním pokroku žáka, takže já je mám opravdu ráda. Jinak s rodiči komunikuji kdykoli, třeba i na ulici, v obchodě, a i to mám ráda, když se potkáme jen tak a je vidět, že mezi námi funguje příjemná atmosféra a že se vidíme rádi, že neutíkáme každý na jinou stranu chodníku a tak.

T: Jaké formy spolupráce s rodiči ve své třídě využíváte?

R: Co se dá. V první třídě jsem se snažila do spolupráce vtáhnout babičky a dědečky, ono to chvíli trvalo a ostýchali si, což je pochopitelné, protože nevěděli zaprvé, kdo jsem, co ty jejich vnoučátka učím a nevěděli, jak s těmi dětmi pracovat. Ale prolomilo se to a pak nám do toho teda vstoupil covid, takže jsme to museli přerušit, protože jsme prarodiče v té době nemohli pozvat do školy, aby se nenakazili, ale musím říct, že to bylo moc pěkné. Já rodičům, od začátku vlastně říkám, co od nich potřebuji, že oni jsou v nějaké profesi odborníci a já to mohu ve své výuce využít, protože já tím profesionálem nejsem. Od začátku se snažím mapovat spolupráci a jaké jsou ty jejich specializace a jak by to eventuálně šlo zařadit do výuky. Ale vše nechávám na rodičích, snažím se jim dát prostor a nechat to na nich, až budou mít odvalu za mnou přijít a nabídnout mi spolupráci na přípravě hodiny a podobně, tak přijdou a já s nimi budu velmi ráda spolupracovat. Jeden nevlastní tatínek jednoho žáka u mě ve třídě byl vášnivý mineralog a nabídnul mi spolupráci na přípravách hodin, které se budou mineralogií zabývat. Připravili jsme spolu skvělou badatelskou hodinu, která se věnovala kamenům a ty děti to hrozně moc bavilo s čímž jsem ani nepočítala. Bylo to skvělé, protože ten pán do toho vložil tu svoji vášeň, poznatky a já jsem tomu dala ten vyučovací rámeček, ale on měl to know-how, které já nemám. Přinesl pomůcky, které já nemám, což bylo taky skvělé. Další tatínek je geolog a jeli jsme s ním na trilobity,

vzali jsme si batůžky a jeli jsme na výlet hledat trilobity a ten tatínek nám k tomu řekl spousta informací a zajímavostí, které já prostě nemám a nevím je. Maminka, která je doktorka mi pomáhala s hodinami, které jsou zaměřeny na biologii. Rodiče jsou pro mě partnery nejen ve výchově, ale i ve vzdělání, protože oni mají vystudované nebo mají vhléd do oborů, do kterých já tolik nevidím. Co jde, tak se snažím z té spolupráce mezi námi využít. To, že rodiče uvidí a budou mít vhléd do mé práce mi poskytuje bezpečí, protože si myslím, že je užitečné, když rodiče vidí, jak to jejich dítě pracuje s vrstevníky, jak komunikuje ve třídě se spolužáky a se mnou a jak třeba naše učitelská práce někdy může být obtížná.

T: Vyhovovala Vám distanční výuka?

R: Jak jsem říkala, já jsem hodně adaptabilní člověk. Mám ráda počítače, ráda si hraji, mě hrozně bavilo učit se nové věci. Nejsem ritualista, takže já si tu výuku vystavím jinak a pro mě to byla výzva. Chtěla jsem tu distanční výuku dělat tak, aby to děti bavilo, aby to bylo nosné. Dokonce bych i řekla, že mi ta distanční výuka přinesla nové možnosti, protože jsem spoustu věcí dělala stereotypně, už jsem nebyla taková nadšená pro ty věci. Paradoxně mám pocit, že ten covid mi dodal novou energii, že mi otevřel nové dveře a možnosti. Na druhou stranu učit takhle pořád bych určitě nechtěla, protože já jsem měla prvňáky v té první vlně, hledáte různé možnosti a seznamujete se nimi, a ještě nám do toho přišel covid. To byla pro mě velká výzva a myslím si, že u mě ve třídě na tom hrozně utrpělo psaní a grafomotorika. Já jsem v té době vlastně ztratila povědomí o tom, jak ty děti na tom jsou v psaní, nebyl online a nedalo se to úplně dohánět, protože jsem to neviděla, děti psaly tužkou, kdy to často z kopii nebylo poznat a já jsem rodiče nechtěla extrémně zatěžovat, aby mi takhle v té těžké době pomáhali, když jsem věděla, že to pro ně samotné je složité. Takže to pro mě byla taková hodně zásadní věc a musím říct, že do dnes se s ní peru, protože to písmo nemáme ve třídě kvalitní a problémy u těch dětí přetrvávají a mám ve třídě opravdu těžké dysgrafické případy. Když to shrnu tak mě to ta distančka bavila, nebyla to pro mě nějaká hrůza, postupně jsem si stanovila nějaký režim a snažila jsem se individualizovat výuku, jak jen to šlo. Měla jsem děti v menších skupinách a prostřídala jsem je během toho dne, potom jsem to udělala zase trochu jinak a na začátku dne, ráno, jsme se vždycky všichni sešli na chvíli, udělali jsme si společně takový ranní kruh a směrem k té třetí třídě už to šlo zase jinak, protože děti už s tím umí pracovat, a tak jsem je rozdělávala jen do dvou skupin a věděla jsem, že už jsou ty děti toho schopné. Postupně jsem se snažila výuku zlepšovat, gradovat, hledala jsem s různými aplikacemi a možnostmi, ale nechtěla bych takhle učit pořád. Já potřebuji i fyzický

kontakt s těmi dětmi, potřebuji je někdy pohladit, dívat se jim do očí, být s nimi v kontaktu. Jedna z výhod byla i to, že po dobu té distanční výuky měli tu výchovnou část v rukou pouze rodiče a já jsem byla za obrazovkou a vzdělávala jsem je.

T: Jak jste komunikovala během distanční výuky s rodiči?

R: Ze začátku jsem s nimi komunikovala čistě jen přes mail. Napsala jsem rodičům, ale pak jsem pochopila, že to nefunguje, úplně si to už nevybavuji. Třídní schůzky jsem pořádala online, pozvala jsem rodiče na online setkání a vlastně jsme si jenom povídali o tom, jaké to je, a to bylo moc pěkné, protože tam byla taková skupinová podpora a ti rodiče věděli, že na to nejsou sami, že si všichni prochází v podstatě tím stejným, náročným obdobím. Jedna maminka i říkala, že jí to přijde fajn a na té celé věci dokázala vyzdvihnout i pozitiva, která mohly ostatní rodiče motivovat. Rodiče viděli po dobu distanční výuky moji práci s dětma, měli jsme možnost to spolu probírat a konzultovat a myslím si, že i tím se mezi námi ty vztahy otevřely a jsou fajn. Hodně jsem tedy komunikovala přes mail a potom také přes Google classroom, protože tuto platformu používáme ve škole, takže hodně přes to. Moje komunikace má určitě nějaké mezery, pro mě jsou opravdu nejdůležitější ty děti a to, co se odehrává v tom vyučovacím procesu a od rodičů podvědomě očekávám, že mají nějakou rodičovskou zkušenost a že nebudu muset poslat všechno. Nefunguje nám to vždycky, ale od přírody jsem hodně komunikativní a postupně jsem si ty cesty nějak nacházela.

T: Využíváte v komunikaci s rodiči něco, co jste využívala během online výuky?

R: Ano, využíváme ten classroom. Tam jsme se scházeli, já jsem jim i připravovala aktivity a dotazníky na Mentimetru, což se mi líbilo a dělala jsem nějaké průzkumy, abych to posunula těm rodičům. Protože já učím jejich děti a potřebuji, aby i ti rodiče pochopili nějaké postupy a věci, které se snažím vůči těm dětem dělat. Zároveň jsem v té distanční výuce potřebovala, aby rodiče věděli, kam mají šáhnout, když potřebují nějaký materiál, kam mají kliknout a jak se mají v tom novém prostředí pohybovat.

T: Spolupracovali s Vámi rodiče během distanční výuky?

R: No ve smyslu, že by to byla oboustranná spolupráce, tak ne. Ale myslím si, že velkou roli hraje to, kde se škola nachází, protože se tady nachází velmi rozmanitá a vzdělaná část lidí, kteří mají široké obzory a zajímají se o své děti. Já jsem s nimi komunikovala, rodiče o tu komunikaci stáli, a tak spolupráce za mě tam určitě byla, ale ne v tom smyslu, že já bych je ještě zaměstnávala, aby pro mě něco dělali, protože jsem věděla, že i tak toho mají hrozně

moc. Snažila jsem se i výuku dělat, co možná nejjednodušeji, abych nezatěžovala rodiče, protože jsem cítila z jejich strany stres.

T: Byla míra komunikace a spolupráce v období distanční výuky větší než před ní?

R: Nemůžu říct, jak spolupráce, protože mně se s těmi rodiči mnohem lépe spolupracuje mimo covid. Ale jedna věc fungovala skvěle, a to že rodiče viděli mě a moji práci s dětmi, mohli vidět, kdy jsem trpělivá a kdy naopak méně a já jsem viděla je, jestli sedí u těch dětí a pomáhají jim, protože ty děti byly opravdu malinké. Takže já si myslím, že jsme se opravdu hodně dobře poznali, protože skrze tu online výuku jsme si vlastně viděli domů a věřím, že některým lidem to nemuselo být příjemné. Takže v tomhle si myslím, že k sobě máme s rodiči po covidu opravdu blízko, máme mezi sebou hezké, vřelé a otevřené vztahy. Ale spolupráce funguje mnohem lépe na živo, protože mi pomáhají a já je ráda vtáhnu do toho vyučovacího procesu, když mi to dovolí.

T: Jak hodnotíte komunikaci s rodiči po online výuce? Komunikují s Vámi rodiče momentálně víc, než v době online výuky?

R: Já vlastně nevím, žádnou výraznou změnu asi nevidím. Já si myslím, že kvalitativně se komunikace rodičů se školou mění i s věkem dítěte. Rodiče mají velkou tendenci komunikovat s učitelkou v první třídě a v páté třídě už jen okrajově, informativně a především, když jde dítě na gymnázium, trochu jsem to zahнала do extrému, ale je to tak. V té první třídě se rodič hodně zajímá o to, jestli to dítě školu zvládne, hodně se dotazují, informují a někdy se bojí nechat to dítě samostatné. A najednou v páté třídě už dojdou k té samotnosti a nechávají dítě, aby si spousta věcí vyřešilo, není to samozřejmě o tom, že by se o děti nestarali, ale už to berou jinak než při vstupu do školy, kdy má i spousta rodičů obavy. Myslím si, že nejsem schopná objektivně posoudit, zda ta komunikace byla ovlivněna covidem. Spíš asi takhle, nemám pocit, že by to bylo jiné a komunikujeme plus mínus stejně jako předtím, což je za mě pozitivní. Na třídních schůzkách jsem měla narvanou třídu a přišli všichni rodiče.

T: A co spolupráce? Tak se něco změnilo po online výuce?

R: Myslím si, že někteří rodiče se stihli uvolnit a přestali se bát do té komunikace a výuky se mnou jít, to určitě můžu říct. Asi žádné velké změny nenastaly, protože pro mě vždycky komunikace i spolupráce s rodiči byly velmi důležité složky a byla jsem vůči rodičům aktivní. Myslím si, že hodiny jsou mnohem kvalitnější a zajímavější, když je jejich součástí

někdo, kdo se na to téma specializuje a může žákům poskytnout více informací, zajímavostí a pomůcek.

T: Opustila jste nějaké strategie v komunikaci, které jste využívala před distanční formou výuky?

R: Myslím, že ne. Určitě vím, že s rodiči nechci komunikovat prostřednictvím Whatsappu, protože tenhle komunikační kanál využívat nechci. Já třeba vím, že rodiče si založili vlastní skupinu a myslím, že nemusím být u všeho. Některé situace a problémy, které se tam řeší jsou, no prostě u nich nechci být. Mám snahu se od tohoto ochránit a někdy mám pocit, že ten Whatsapp vnese do té komunikace nebo do řešení nějakých problémů chaos, zmatek a každý člověk si interpretuje zprávy podle sebe. Myslím si, že právě tohle prolamuje nějakou mojí ochrannou zónu mezi mým zaměstnáním a mým osobním životem. Rodiče i pochopili, že máme nějakou hranici a jsou opatrní, obrazejí se na mě do 16 hodin odpoledne a potom už ví, že mám i já svůj život a své koníčky.

T: Využívala jsem pro rodiče nějaké dotazníky nebo reflexe během online výuky?

R: Ano, přes ten Mentimetr v online setkáních, tam se odpovídalo anonymně a přišlo mi to jako fajn možnost získat zpětnou vazbu od rodičů. Nedělala jsem to přes mail, přes wordový dokument, jen přes ten Mentimetr. Jinak jsem se snažila rodiče zatěžovat co nejméně.

T: Poradila byste mi něco v rámci komunikace s rodiči do praxe? Jak si nastavit komunikaci a spolupráci s rodiči, tak aby byla efektivní?

R: Určitě nastavit si hranici mezi prací a osobním životem, o tom jsem tady vlastně už trochu mluvila. Je to jeden z faktorů, který vás chrání před vyhořením a radím to vždycky i mladým kolegyním, které k nám přijdou učit. Další důležitou věcí pro komunikaci s rodiči je určitě sebevědomí, opravdu si promyslete první třídní schůzku, kdy se s těmi rodiči sejdete. Třeba celé prázdniny si piště na papír vše, co považujete za důležité a vše, co byste těm rodičům na té třídní schůzce chtěla říct, já to tak dělám. Zapisuji si vše, co mě napadne a z toho si pak udělám body. A snažím se jim otevřeně říct, co očekávám z jejich strany a co naopak ne, dám jim hranice a opravdu tam stojím pevně a sebevědomě, aby ty rodiče pochopily, že vím, co dělám, proč to dělám a že to dělám pro jejich děti. Myslím si, že další důležitý bod při komunikaci s rodiči je, aby byla autentická, protože v tu chvíli vám ti rodiče věří a poznají to. Když jste opravdová a někdy i odkryjete tu tvář, kdy jste jim schopná přiznat, že i vy někdy v něčem uděláte chybu, tak podpoříte tu důvěryhodnost a důvěru ve vás a v tu chvíli si uvědomí, že před nimi stojí bezpečný člověk a že se na vás mohou obrátit.

Myslím si, že se komunikace musí postavit na férové a rovné vlně. Učitel by se měl chovat s rozumem. Myslím, že férovost učitele zbezpečňuje tu komunikace mezi ním a rodičem. Ono je toho hodně, co bych vám mohla poradit. Vlastně v první třídě je dobré rodičům říct, že je potřebujete, že jsou pro vás důležitými partnery ve výuce i ve výchově. Jednu věc, kterou rodičům říkám a přijde mi, že je to jeden z prvků té férovosti, že jim říkám, že na každém z jejich dětí najdu jednu věc, za kterou to jejich dítě budu milovat a pak že se také mohou vsadit, že na každém dítěti najdu něco, co mi nebude sympatické. Například jedna holčička je precizní, je dokonalá a má vždycky všechno připraveno, tak mě jako chaotikovi tento přístup není vlastní, ale mám ji velmi ráda, protože vím, že sousedovi pomůže, poradí, rozdělí se o své pomůcky a má vlastně hrozný přínos pro celou tu třídu. Takže já rodičů říkám věci, tak jak je mám a vztah je mezi námi opravdu otevřený a rovný. Ale pokud je na mě nějaký rodič nepříjemný, neumí se mnou hezky komunikovat, a to mě opravdu naučila praxe, být si vědomá toho, že mám právo se bránit, ale taky že je pravidlo, nepříjemný mail vydrží den i dva na odpověď, ale ne hned a počkat až emoce odstoupí. Odpovím potom věcně, jasně, a ne v první emoční vlně. Uvědomit si tohle a počkat s odpovědí. Pomáhá o tom i mluvit s ostatními, nějaká kolegiální podpora a během toho si uvědomovat, jak budu odpovídat.

Jak probíhá komunikace mezi Vámi a rodiči v programu Začít spolu během (POVAHA UČITELE) prezenčního vzdělávání dětí?

Program Začít spolu je hodně postavený na té komunikaci mezi školou a rodinou a já jsem ^{NU} hodně otevřený člověk, takže já to mám ráda a je to jedna z věcí, která mě k tomu vede. ^{neklanu}
 S rodiči ráda komunikuji a vidím v tom smysl. Není to vždycky jednoduché, to ne a nedá se to říct. Myslím si, že s některými rodiči je ta komunikace obecně náročnější a tuhle zkušenost jsem získala až po dobu, co mám tuhle třídu. Do té doby jsem si myslela, že jsem mistr komunikace, a proto se mi to neděje, ale ono je to nějaká chemie mezi lidmi, která někdy funguje a někdy ne. Mám pocit, že komunikujeme hodně, já hodně a ráda komunikuji osobně. Mám ráda osobní kontakt s rodiči, ráda komunikuji i přes mail nebo přes nové nástroje jako je třeba Zoom, Meet a nemám s tím problém. Já jsem hodně adaptabilní typ člověka, ta komunikace jako taková je pro mě nejdůležitější a kudy ten kanál vede je mi vlastně jedno. Ale pořád mi nejvíce vyhovuje osobní kontakt, protože si myslím, že je pro mě osobní komunikace bezpečnější a dokážu do ní dát víc. Po zkušenostech, které mám teď s rodiči mnohem radši komunikuji z očí do očí než přes mail. Myslím si, že v mailu je mnohem snazší vyostřit nějaký konflikt, než když s rodiči komunikuji osobně, protože tam ty emoce a mimika vnáší do celé té konverzace mnohem větší bezpečí, protože ti lidi hned vidí, že některé věci myslím dobře a nehledají za tím pouze nějakou skrytou informaci. Já se cítím v osobní komunikaci mnohem bezpečněji a nemyslím si, že je to obecné, ale já to tak mám. ^{k rodičům}

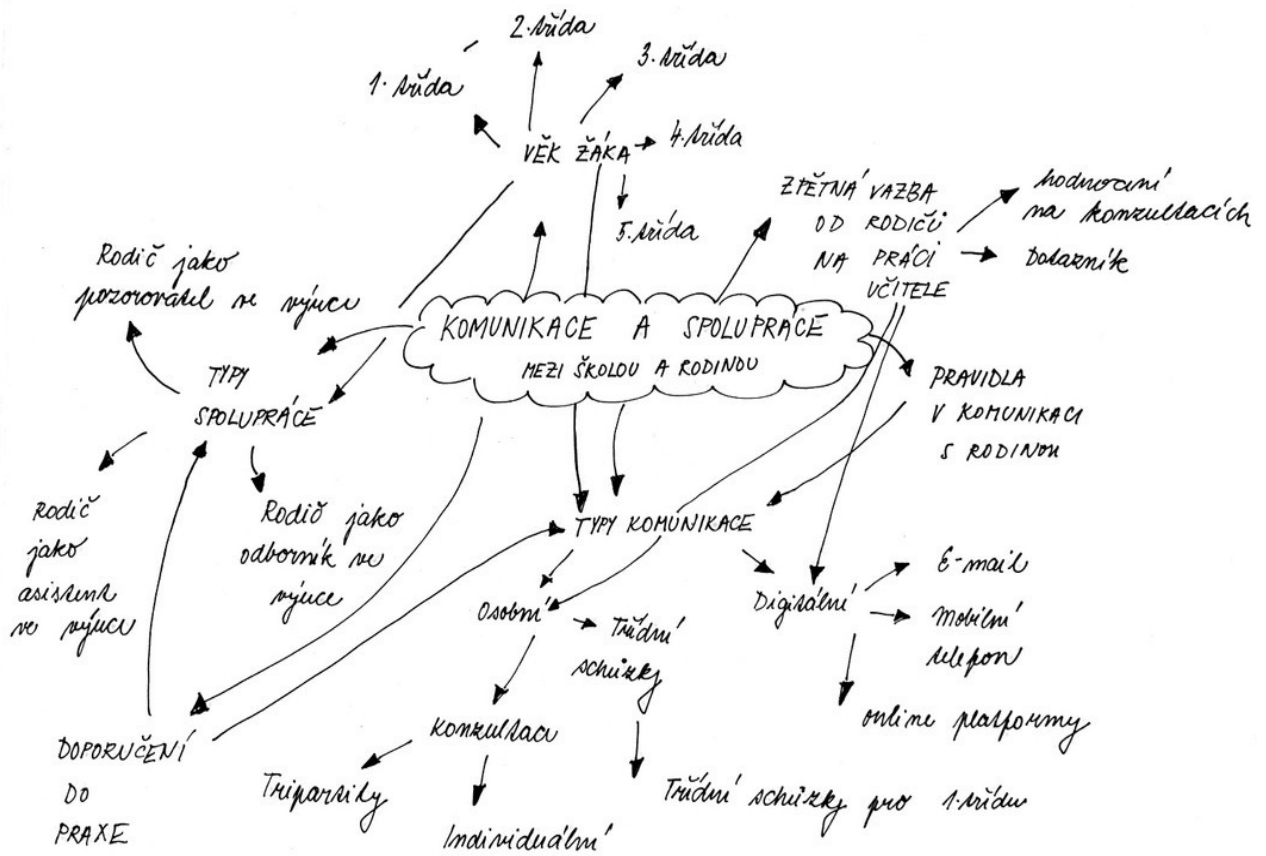
1. Jaké jsou formy osobní komunikace mezi Vámi a rodiči?

^{TRÍDNÍ SCHŮZKY, TRIÁDY, INDIVID. KONZULTACE} Třídní schůzky, tripartity, individuální konzultace... je to takový mišmaš. U nás je zavedený zvyk, že třídní schůzky jsou vždy na začátku školního roku a ty jsou zevrubné, tam přijdou všichni rodiče a všichni si společně povídáme. Když děti nastupují do první třídy, tak jsou třídní schůzky ještě před začátkem školního roku, konají se někdy v červnu a slouží k tomu, aby rodiče měli možnost paní učitelku poznat a osahat si ji. Potom jsou další třídní schůzky v září. Tripartitní konzultace se konají vždycky ve čtvrtletí a ve čtřičtvrtletí a ty já mám ráda, ale ve chvíli, kdy máte ve třídě 30 dětí, tak je to hrozně náročné. Já si tyto konzultace organizuji tak, abych se u toho svým způsobem ošetřila a rodiče vědí, že první, koho zvu na tripartity jsou rodiče dětí, u kterých to potřebuji a potřebuji s nimi komunikovat. Až potom posílá rodičům volné termíny a přicházejí rodiče žáků, u kterých nepotřebuji tu nezbytnou konzultaci. Spousta rodičů si na tu konzultaci přijde pro nějaký důkaz, jak se jejich dítěti ve škole daří a pro mě je to velký zápah jak časově, tak na hlasivky. Pokud bych měla méně dětí ve třídě tak to vůbec neřeším, ale těch 30 dětí je opravdu hrozně moc. Jinak tripartity mi přijdou jako mnohem lepší varianta než třídní schůzky, kde říkám pouze obecné a organizační věci a potom rodiče stojí ve frontě a čekají na mě, tohle mi přijde i nedůstojné. U tripartit mi přijde dobré, že si to zorganizují, dohodneme se společně na termínu, který nám vyhovuje a rodiče přijdou v daný termín i se svým dítětem. Mluvíme na tripartitách o individuálním pokroku žáka, takže já je mám opravdu ráda. Jinak s rodiči komunikuji kdykoli, třeba i na ulici, v obchodě, a i to mám ráda, když se potkáme jen tak a je vidět, že mezi námi funguje příjemná atmosféra a že se vidíme rádi, že neutíkáme každý na jinou stranu chodníku a tak.

Jaké formy spolupráce s rodiči ve své třídě využíváte? ^{RODINA V ROLI ASISTENTA}

Co se dá. V první třídě jsem se snažila do spolupráce vtáhnout babičky a dědečky, ono to chvíli trvalo a ostýchali si, což je pochopitelné, protože nevěděli zaprvé, kdo jsem, co ty jejich vnoučátka učím a nevěděli, jak s těmi dětmi pracovat. Ale prolomilo se to a pak nám do toho teda vstoupil covid, takže jsme to museli přerušit, protože jsme prarodiče v té době nemohli pozvat do školy, aby se nenakazili, ale musím říct, že to bylo moc pěkné. Já rodičů,

Příloha č. 5 – Myšlenková mapa

Příloha č. 6 – Otázky a témata pro žáky k tripartitám
JAK SE MŮŽU PŘIPRAVIT NA TROJÚHELNÍKY

- *Co se mi ve škole daří a proč?*
- *Co se mi ve škole nedaří a proč?*
- *Co se mi v tomto čtvrtletí nejvíce povedlo?*
- *Jaký byl pro mě nejdůležitější okamžik a proč?*
- *V jakém předmětu jsem udělal největší pokrok a proč?*
- *V jakém předmětu jsem udělal nejmenší pokrok a proč?*
- *Podarilo se mi překonat nějaký nezdár nebo překážku?*
- *Jak hodnotím své chování ve škole?*
- *Jak dodržuji třídní pravidla a školní řád?*
- *Nosím pomůcky, připravuji se o přestávce na vyučování?*
- *Jak si doma procvičuji učivo?*
- *Kdo mi doma pomáhá s učením?*
- *Jak se doma připravuji na vyučování?*
- *Jak hodnotím zvládnutí 4. ročníku?*
- *Jak se cítím ve škole?*
- *Je něco dalšího, o čem by bylo potřeba mluvit?*

MOJE SEBEHODNOCENÍ

ČESKÝ JAZYK	
Ve slově vyznačím předponu, kořen a příponovou část.	
K danému kořeni vytvořím slovo příbuzné.	
V textu rozliším předponu a předložku.	
Správně zapisuji slova s předponami a předložkami.	
Vyjmenuji a používám řady vyjmenovaných slov po B, L, M.	
MATEMATIKA	
Čtu a zapisuji čísla 0 - 10 000.	
Porovnávám a vyznačím na číselné ose čísla 0 - 10 000.	
V desítkové soustavě rozložím číslo 0 - 10 000.	
Zaokrouhluji čísla 0 - 10 000.	
Pamětně a písemně sčítám a odčítám čísla 0 - 10 000.	
GEOMETRIE	
Narýsuji a změřím úsečku.	
Při konstrukčních úlohách používám náčrtky.	
Určím a zapíšu vzájemnou polohu přímek a polopřímek.	
Rozlišuji úhly, poznám pravý úhel.	
Rýsuji kolmice pomocí trojúhelníku s ryskou.	
VLASTIVĚDA	
Na mapě pojmenuji kraje ČR a krajská města.	
Na mapě a ve skutečnosti určím hlavní a vedlejší světové strany.	
Vysvětlím, co udává měřítko mapy.	

Určím na mapě vzdušnou vzdálenost pomocí měřítka.	
S mapou popíšu povrch ČR.	
Na mapě vyhledám pohoří ČR a nejvyšší hory.	